

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

MAGASIN 2015

DRÖMMEN OM ATT BLI EN
"SVENNEBANAN" UNGA MED
PSYKISK OHÄLSA EN AV GUTTA -
PÅ ALLE PLAN CANNABISDEBATTEN
KÄNSLIG FÖR FORSKARE
HVOR LIGGER MULIGHETENE?
INNOVASJON OG TEKNOLOGI I
VELFERDSTJENESTENE

norden

Nordens Velfärdscenter

FÖRORD

Så länge Asbjørn kan minnas har han älskat att vara på sjön. Känslan av frihet när båten far ut i fjorden, spänningen, när det blir dags att vinscha upp näten och gemenskapen med besättningen. Drömmen var alltid att äga en egen båt och bli yrkesfiskare.

När Asbjørn fyllde sju år insjuknande han i polio och blev förlamad i benen. Under de två år han tillbringade på sjukhus träffade han varken sina syskon eller föräldrar.

Hanna bor i en helt annan del av Norden. Hon tillhör en annan generation och en annan kultur än Asbjørn, men de delar en erfarenhet: att som liten tvingas skiljas från sina föräldrar och att bli beroende av samhället. I Hannas fall berodde det på att hennes mamma blev psykiskt sjuk och inte kunde ta hand om henne. Hon placerades i fosterhem, tvingades flytta och upplevde att hon levde i kaos. I dag drömmer hon om att bli lärare.

– Jag har gått igenom mycket som barn. Jag kan sätta mig in i hur barn tänker och kanske kan jag se andra signaler än övriga vuxna.

I det här numret av vårt magasin låter vi Asbjørn och Hanna berätta om sina erfarenheter från att ha varit, och att vara, beroende av insatser från samhället. Bägges berättelser innehåller erfarenheter som försvårade och söndrade, men också av sådant som stärkte och byggde upp.

Deras historia är viktig för oss. Tillsammans med aktuell forskning och nordisk kunskapsinsamling, utgör de en av grundkomponenterna i vårt arbete. Utan dem kan vi inte uppfylla vårt mål: att utveckla och stärka den nordiska välfärdsmodellen.

Ewa Persson Göransson
Direktör
Nordens Välfärdscenter

Utgiven av Nordens Välfärdscenter
www.nordicwelfare.org
© Maj 2015
Redaktör: Helena Lagercrantz

Ansvarig utgivare: Ewa Persson Göransson

Redaktion:
Jessica Gustafsson
Victoria Henriksson
Nino Simic
Henna Ohranen

ISBN: 978-91-980800-5-6
Upplaga: 700
Grafisk design:
Idermark och Lagerwall Reklam AB
Tryck: Navii

INNEHÅLL

Drömmen om att bli en	
“Svennebanan”	sid 4
Seminarieturnéer år 2015	sid 8
De borde lyssnat på mig	sid 10
Unga med psykisk ohälsa en resurs	
på jobbet	sid 13
En av gutte - på alle plan	sid 18
Cannabisdebatten känslig för	
forskare	sid 22
Alla har rätt till sitt eget liv	sid 25
Nordens Velfärdscenter	sid 28
Våga se, lyssna, förstå och agera	sid 30
Fokus på möjligheter för barn med	
dövblindhet	sid 32
Nordisk kompetensloft	sid 36
Meningsfull vardag på	
seniorhemmet	sid 38
Suzanne lever med alzheimer	sid 42
Hvor ligger mulighetene? Innovasjon og	
teknologi i velferdstjenestene	
i Island	sid 45
Unga in i Norden-folder	sid 48
Vad hände 2014?	sid 50
Vad händer 2015?	sid 52
Publikationer	sid 54
Anställda	sid 58

Krönika av Matts Lindqvist

DRÖMMEN OM ATT BLI EN "SVENNEBANAN"

FOTOGRAF: VICTORIA HENRIKSSON

Vid ett seminarium som Norden i Fokus nyligen ordnade i Stockholm berättade Jacob Bundsgaard, borgmästare i Århus, vad hans stad gör för att motarbeta radikaliseringen av unga. Århus har fått stor internationell uppmärksamhet för sitt arbete mot radikalisering.

DET ENDA DE VILL ÄR ATT BLI EN "SVENNEBANAN", LEVA ETT VANLIGT LIV, HA ETT ÅTTA-TILL-FEM-JOBB OCH EN LÄGENHET.

Så sade en klok man som jag intervjuade för ett reportage om Stockholmsförorten Husby ett år efter att bilarna brann och Husby blev en världsnyhet. Mannen jag intervjuade har i årtal jobbat med ungdomar i utanförskap i förorterna. Han känner ungdomarna bakom katastrofrubrikerna, han vet hur de tänker.

Och det var just de stökiga killarna som brände bilar som han avsåg. Ungdomar på glid, ungdomar som inte känner sig hemma i det svenska samhället, men som innerst inne ändå vill vara precis som alla andra, en Svennebanan.

För två år sedan gav Husbykravallerna rubriker världen över. I dag är kravallerna glömda och rubrikerna från förorten handlar inte längre om brinnande bilar. I stället har fokus flyttats över på unga män som reser i väg för att kriga med terrorister.

Men då som nu återkommer ett ord när svar ska ges på frågan varför. Ordet är utanförskap. Låt mig återkomma till utanförskapet lite senare.

FAKTA

Radikaliseringen av unga har också tagits upp på agendan för det nordiska samarbetet.

- Den 26 januari 2015 undertecknade ministrar från Sverige, Norge, Danmark och Finland ett avtal om ett nordiskt nätverk, vars syfte är att öka det nordiska samarbetet mot radikaliserings och extremism.
- Nordiska rådet diskuterade radikaliserings vid sin minisession i Köpenhamn den 26 mars, knappt två veckor efter terrorbådet i den danska huvudstaden.
- I ett uttalande från sessionen säger Nordiska rådet bland annat att attackerna i Paris och Köpenhamn är en påminnelse om att extremism måste motarbetas, men betonar också att yttrandefriheten är en av grundstenarna i det nordiska välfärdssamhället.

Och visst. Alla som radikaliserats har sin unika berättelse, den ens historia behöver inte vara lik den andres. Många faktorer samverkar.

Men tänk om det inte är fullt så komplext som vi tror? Tänk om förklaringarna är betydligt enklare.

Samme man som sade det här om Svennebananer sade också en annan tänkbar sak när jag träffade honom på nytt för en tid sedan.

Han sade ungefär så här: "Har man en skola som fungerar och ser till att barnens föräldrar har jobb så har man

vunnit kampen. Allt som görs efter en misslyckad skolgång handlar bara om att släcka bränder."

Skola och jobb alltså. Handen på hjärtat, hur många gånger har vi inte hört det?

Ändå fungerar det inte. En skola så starkt segregerad som den i Sverige löser inga problem, den skapar problem. För en som mig, som kommer från Finland och tar en jämlig skola som en självklarhet, är situationen i den svenska skolan både överklig och skrämmande.

Låt mig ge ett exempel.

För ett par år sedan besökte jag en svensk skola i förorten för ett reportage. Jag frågade rektorn i skolan hur många elever med svensk bakgrund skolan hade.

– Inte en enda, lød svaret.

Inte en enda? Jag blev så ställd att jag måste fråga om det här faktiskt var en svensk skola.

– Absolut, sade rektorn. Så förklarade hon för mig att de som hade utländsk bakgrund gick i hennes skola och "svenskarna" gick i skolan på andra sidan järnvägen.

"SKOLAN ÄR EN AV DE VIKTIGASTE PUSSELBITARNA I VÅR VÄLFÄRD"

Det finns väl knappast någon plats där tillhörigheten, eller utanförskapet, blir så tydligt för ett barn som i skolan.

Skolan är en av de viktigaste pusselbitarna i vår välfärd. Därför är det alarmerande när vi får läsa att hela 13 procent av eleverna gick ut nian förra våren utan godkänt betyg, utan behörighet till gymnasiet.

Blir du utslagen i skolan är vägen tillbaka lång och krokig. Steget till kriminalitet och i förlängningen extremism är inte särskilt långt.

I Danmark ger lagen kommuner rätt att tvångsflytta elever med svaga kunskaper i danska från en skola till en annan. Syftet är att undvika att få skolor och klasser med för stor andel elever som inte behärskar danska.

I Sverige finns en beröringsskräck för tvång och krav. När skolan bygger på total valfrihet är det kanske inte så överraskande att vi får ett system där "de" går i en skola och "vi" i en annan. I stället för inkluderande har den svenska skolan, och det svenska samhället, blivit exkluderande.

Utanförskapet igen.

Det är när ungdomar känner att de inte hör hemma någonstans som jihadistvärvarna vädrar morgonluft och bilarna brinner. Trots att det enda ungdomarna i grunden vill är att bli en Svennebanan.

Ska det vara så svårt att låta dem bli det? ■

2015ÅRS SEMINARIETURNÉER

STOCKHOLM, KÖPENHAMN, OSLO, REYKJAVIK, HELSINGFORS, NUUK, TORSHAMN OCH MARIEHAMN.
UNDER 2015 BESÖKER VI ALLA DE NORDISKA LÄNDERNA OCH DE SJÄLVSTYRANDE OMRÅDEN MED
VÅRA SEMINARIETURNÉER.

I år har vi valt att berätta om tre nyligen avslutade projekt: Hur man mäter kvaliteten inom äldreomsorgen, hur samhället bäst hjälper barn i fosterhem, och slutligen diskuterar vi hur medierapporteringen ser ut kring alkohol och droger.

"KVALITET I ÄLDREOMSORGEN"

Bra utvärderingar kräver att det är rätt saker som mäts och jämförs. Men hur mäter man livskvalité, trygghet och en meningsfull tillvaro? Och vem bestämmer vad som är god kvalitet? Är det de äldres egen uppfattning som ska råda eller är det beställarnas?

Syftet med turnén är att sprida resultaten från projektet "Kvalitet i äldreomsorgen", där vi bland annat beskriver hur man valt att mäta och definiera vad som är god kvalitet inom äldre vården. Förhoppningen är att ge en fördjupad kunskap och att inspirera till en vidare diskussion kring hur man bäst definierar och följer upp kvalitetsmål inom välfärdssektorn.

"FOKUS PÅ BARN I FOSTERHEM"

Forskning visar att fosterhemsbarn i högre grad än andra riskerar att få allvarliga framtida problem. Det råder politisk enighet om att detta är oacceptabelt, både sett ur ett individ- och ett samhällsperspektiv.

I vår seminarieturné lyfter vi ungdomarnas egna perspektiv och förmedlar deras råd om hur man bör förändra förhållningssätt och förbättra arbetsmetoder. Vi beskriver det aktuella kunskapsläget och lyfter fram vilka faktorer som minskar risken för framtida utanförskap. En av de främsta faktorerna har visat sig vara en lyckad skolgång. Vidare är det viktigt att barnen genomgår systematiska hälsoundersökningar för att förhindra att de utvecklar allvarliga sjukdomar senare i livet.

"MISSBRUK AV FAKTA? ALKOHOL OCH DROGER I MEDIERNA"

Hur kan man skilja mellan faktabaserade och manipulerade vetenskapliga tvister? Vad kan egentligen räknas som ett forskningsresultat? Bland annat dessa frågor vill vi ha svar på under vår seminarieturné om rapporteringen kring alkohol och droger i medierna.

Spelreglerna för forskare och journalister skiljer sig ofta från varandra. Välgjord forskning kan inte tas fram i en handvändning medan journalister och mediekonsumenter ofta vill ha svar på frågor i snabb takt. Komplexa forskningsresultat och journalistikens princip om en tydlig vinkel kan skapa feltolkningar. Målet med seminarieturnén är att främja saklig rapportering om alkohol och droger i medierna. Vi vill lyfta fram lyckade exempel och finna lösningar med hjälp av Nordens främsta experter. ■

HÖR AV DIG TILL OSS

om du vill veta mer om våra turnéplaner eller kanske tipsa om miljöer som du tycker vi borde besöka. Skicka ett mejl till info@nordicwelfare.org.

Vi ser fram emot att diskutera våra projektresultat med dig!

DE BORDE HA LYSSNAT PÅ MIG!

Hanna Liljendahl Juhl

NÄR HON VAR 7 ÅR GAMMAL FLYTTADE HANNA LILJENDAHL JUHL FRÅN SIN BIOLOGISKA MOR TILL EN FOSTERFAMILJ. EFTER ÅR AV UPPLEVELSER SOM INGET BARN BORDE HA, KOM HANNA TILL MÄNNISKOR SOM FRÅN FÖRSTA BÖRJAN VISADE ATT DE VILLE HA HENNE, ACCEPTERADE HANNA SOM HON VAR OCH TOG EMOT HENNE SOM EN DEL AV SIN FAMILJ.

TEXT: NINO SIMIC

FAKTA OM PROJEKTET

Nordens Vårldsfärdscenter har drivit projektet "Nordens barn – Fokus på barn i fosterhem", med deltagande av några av Nordens främsta experter. Forskning visar att både fosterbarn och vuxna som har bakgrund som fosterbarn har sämre livssituation än jämförbara grupper. Projektet avslutades med publiceringen av en projektrapport som presenterades under en slutkonferens i Stockholm 23-24 mars 2015. I rapporten föreslås mycket konkreta och genomförbara åtgärder i skolan, på hälsoområdet och inom socialtjänsten för att förbättra fosterbarns livssituation.

I dag, 23 år gammal, minns hon omhändertagandet som tämligen obegripligt – Hanna förstod helt enkelt inte vad som hände. Hon minns samtal med tjänstemän från kommunen, hon minns att hon besökte sin nya familj vid något eller några tillfällen.

– Sedan åkte jag dit under en helg och så var det klart, säger Hanna. Jag förstod inte alls vad som hände, jag tänkte väl att jag skulle vara där i ett par dagar men jag stannade i fem år.

FEM ÅR SENARE ...

Låt oss förflytta oss fem år framåt i tiden. Hanna bodde i fosterhemmet, hade starka band till alla och var en av familjemedlemmarna. Ordet "hem" betydde hemma hos fosterfamiljen, "familjen" var självklart fosterfamiljen och föräldrarna i fosterfamiljen såg henne som sin dotter.

Då rämnade tillvaron: Hanna var frivilligt placerad, d.v.s. hennes biologiska mor hade frivilligt gått med på att placera Hanna hos en fosterfamilj. Den formen innebär också att placeringen kan avbrytas med kort varsel, när den biologiska föräldern begär det.

Det var just vad som hände: Hannas biologiska mor krävde att placeringen skulle avbrytas och att Hanna skulle flytta tillbaka till henne. Hanna vägrade men kommunen stöttade hennes biologiska mor.

– Jag ville inte flytta tillbaka till henne, varje gång de kom för att hämta mig storgrät jag. En gång när de skulle hämta mig, flydde jag, jag var ju en del av min fosterfamilj och förstod inte varför jag skulle bli borttryckt från dem, berättar Hanna.

Nu, ungefär tio år senare, är hon flygförbannad på hur socialtjänsten hantlade situationen.

- De hotade min fosterfamilj med att polisen skulle komma och hämta mig och överlät ansvaret på dem att övertala mig att flytta.

KAOTISKA ÅR

Hanna flyttade slutligen, mot sin vilja, till sin biologiska mor och bodde med henne i några kaotiska år. Hon var hemma så lite som möjligt, grät sig till sömns, gick till skolan ...

– ... jag var fysiskt närvarande men hade egentligen inte kraft att vara där på riktigt också mentalt.

Att kommunen så tydligt tog ställning för hennes biologiska mor och accepterade ännu en smärtsam separation

mot hennes vilja, är än i dag en anledning till Hannas djupa misstro mot samhällets socialtjänst.

– Kommunen borde ha lyssnat på mig! Det är sånt man bara säger att man ska göra, men det är bullshit – det är det ingen som gör, man bara pratar om det när det passar i fina sammanhang.

GRUNDSKOLAN GAV INTE STÖD

Inte heller grundskolan gav henne det stöd som hon behövde. Hanna har få minnen från skolan och upplever det som att ingen reagerade på hennes situation. Betygen var inte katastrofala men under medel. Det var inte förrän hon kom in på den danska efterskolan som hon upplevde en inkluderande och stöttande atmosfär.

– Vi var 200 personer som hade samma mål. Vi stöttade varandra, det var ett helt annat samhälle än den skola jag var van vid. Lärarna var enormt engagerade, man fick en privat relation till dem. Man hade dåligt samvete om man inte hade gjort sin läxa. Det fanns fasta tider för läxläsning, en timme varje dag måste man vara på sitt rum. Eftersom alla andra också var på sina

rum samtidigt, kunde man ju lika gärna göra läxan ...

KLAR FÖR NÄSTA STEG I LIVET

I dag är Hanna 23 år gammal. Hon lämnade efterskolan med bra betyg men tog en paus från studierna och

gick grundutbildning som tapetserare. Hon lever ett självständigt liv, har egen lägenhet i Köpenhamn och jobbar på Netto. Hon är redo för nästa steg: att ge sig själv en rejäl spark och utbilda sig till pedagog. Första steget är taget, betygen blev jättebra, till hösten eller nästa vår hoppas hon klara antagningsproceduren till Pedagogseminariet.

– Jag vet inte vad de ser efter när de väljer studenter men jag tycker att jag är ganska kvalificerad. Jag har gått igenom mycket som barn, kan sätta mig in i hur de tänker, kanske kan jag se andra signaler än övriga vuxna kan se.

– Jag känner mig stark nu – det som inte knäcker en, gör en stark. ■

FOTOGRAF: FREDRIK SJÖGREN

Inom ramen för projektet träffades ungdomar från Norden för att diskutera hur man förbättrar placerade barns livskvalité.

Ungdomar berättar under projektets slutkonferens om sina erfarenheter: Aiden Hall, Sami Isoniemi, Ingrid Kvænna Veum, Hanna Liljendabl Jubl och Christina Larsen.

FOTOGRAF: VICTORIA HENRIKSSON

UNGA MED PSYKISK OHÄLSA EN RESURS PÅ JOBBET

ATT REKRYTERA UNGA MED PSYKISK OHÄLSA LEDER TILL EN BÄTTRE PSYKOSOCIAL ARBETSMILJÖ FÖR ALLA ANSTÄLLDA. TROTS ATT ARBETSGIVARNA ÄR POSITIVT INSTÄLLDA HAR ARBETSLÖSHETEN BLAND UNGA MED PSYKISK OHÄLSA FYRDUBBLATS SEDAN 1990. VI BESTÄMDE OSS FÖR ATT TA REDA PÅ VARFÖR.

TEXT: ANNA-KARIN FLORÉN

– Vi säljer 600 koppar kaffe om dagen, vårt rekord är 798 stycken. Det är ganska många muggar att fylla på varje dag, om man säger så, säger David af Petersens.

En strid ström av kunder jäktar igenom ICA Nära Sergels Torg. Vid kaffemaskinen har det bildats en liten kö, några trampar otåligt i väntan på sin tur. Det är lunchtid. Varje år handlar cirka 1,4 miljoner kunder i den lilla butiken som ligger precis vid spärren till T-Centralens tunnelbanestation i Stockholm.

David af Petersens är 26 år och har jobbat här i två år. Han ansvarar för att fylla på och hålla rent vid kaffestationen och lilla mejeriet, med små mjölkförpackningar, portionsförpackningar med yoghurt och Risifruitti. Han lever med Aspergers syndrom och är en av fyra med psykisk ohälsa, av totalt 35 anställda. Det bästa med jobbet är arbetskamraterna och kunderna, tycker han.

– Vi har många stamkunder som gärna hejar och småpratar lite.

”VI TRÄFFADE UNGDOMAR SOM HADE SITTIT HEMMA I MÅNGA ÅR, UTAN ATT HA VARIT I KONTAKT MED VÄRDEN”

UNGDOMSARBETSLÖSHET EN ORSAK TILL ÖKANDE PSYKISK OHÄLSA

Forskarna räknar med att mellan två och tre procent av alla unga (20–35 år) i Norden står utanför arbetsmarknaden. Närmare tio procent (15–25 år) riskerar att hamna i ett permanent utanförskap med ingen, eller bristfällig, anknytning till arbetsmarknaden. Ofta betyder det ett liv av isolering, dålig ekonomi och låg livskvalitet.

– I princip skulle alla i den här gruppen kunna arbeta utifrån sina egna villkor. Kanske inte alltid heltid och ibland med stöd av socialförsäkringssystemen, säger Sven Bremberg.

Han är barnläkare och knuten till Institutionen för Folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet och medverkar i rapporten *For that which grows*, om psykisk ohälsa bland unga i Norden (Nordens Valfärdscenter 2013).

– Antalet unga med psykisk ohälsa som står utanför arbetsmarknaden har fyrdubblats sedan 1990. Men det är knappast så att den psykiska ohälsan i sig har ökat så drastiskt, säger han.

Vid det här laget är det välkänt att ungdomsarbetslösheten har stigit till alarmerande nivåer under 2000-talet. Värst är läget i Sverige, med ca 24 procent, följt av Finland 19, Island 14, Danmark 14 och Norge 9, enligt EU:s mätningar (Eurostat 2012).

– Svårigheter att få arbete leder till förvärrad psykisk ohälsa, som i sin tur leder till förtidspension eller motsvarande, det som i Sverige kallas aktivitetsersättning. Det kan också finnas en tendens att sjukförklara människor som har svårt att få ett arbete. Valfärdssystemen bygger på att du ska ha en diagnos för att få stöd.

SAMHÄLLETS BORTGLÖMDA BARN

Ofta är det i glappen mellan grundskola och gymnasium eller gymnasium och arbete, som ungdomarna faller ur. Man brukar tala om gruppen NEET (Not in Education, Employment or Training), hemmasittare som samhället har en tendens att tappa bort.

Maskorna i Nordens välfärdssystem är för glesa. Uppdelningen mellan olika aktörer som vård, skola, socialtjänst,

Therese Josefsson och David af Petersens.

FOTOGRAF: ANNA-KARIN FLORÉN

Försäkringskassa och Arbetsförmedling, med bristfällig samordning, skapar stora svårigheter för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Det behövs en aktör med övergripande ansvar, är en slutsats i For that which grows.

Psykiatriker Barbro Sinner var knuten till samverkansprojektet UMiA som drevs av Försäkringskassan och avslutades 2014. Där samlade man handläggare från Försäkringskassa, Arbetsförmedling och kommuner i Stockholmsregionen, i team, kring unga med funktionsnedsättning.

– Vi träffade ungdomar som hade suttit hemma i många år, utan att ha varit i kontakt med vården. Några hade tio år gamla diagnoser de fått som barn. Men psykiatriska diagnoser kan förändras över tid. ADHD kan växa bort eller övergå i en bipolaritet. Det är en oerhörd tragedi för individerna som varken får rätt vård eller stöd av välfärdssystemen.

Barbro Sinner spekulerar i att det kan bero på föräldrar som upplever kontakten med vården som besvärlig. Eller att vården tycker att ungdomarna är besvärliga, som inte sällan tar till självmedicinering med droger i brist på vård. Vården i sig har ingen uppsökande verksamhet.

ENGAGERA ARBETSGIVARNA I SAMVERKANSINITIATIV

– Det finns många goda idéer och försök att arbeta med samverkan, men som arbetsgivare är det svårt att hitta en roll i den processen, säger Lars Löow.

Han är vd för det svenska företaget Peritos ungdomsrekrytering som hjälper företag att rekrytera unga med intellektuella eller psykiska funktionsnedsättningar, ofta direkt från särskolan eller gymnasiesärskolan.

– Många arbetsgivare är positiva till att anställa ungdomar med psykisk funktionsnedsättning, men de är rädda för regelkrångel och långa sjukskrivningar. Samhället måste förenkla bidragssystemen och riskminimera (för arbetsgivarna), säger han.

Löow får medhåll från Li Jansson, näringspolitisk expert på Almega, tjänsteföretagens arbetsgivarorganisation.

– Det här är en viktig målgrupp som företagen både vill och kan rekrytera. Många arbetsgivare tycker att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan inte är öppna med vilka behov en person har. Då blir resultatet dåligt för både den anställde och arbetsgivaren.

Hon menar att det behövs fler aktörer som har specialistkompetens inom området, och i likhet med Peritos kan tillhandahålla långvarigt stöd till både arbetsgivare och arbetstagare.

ICA GRUPPEN DRIVER PÅ

Det var tack vare en ambitiös arbetsförmedlare som Therese Josefsson på ICA Nära Sergels Torg började rekrytera personer med psykiska funktionsnedsättningar. Arbetsförmedlaren har funnits med under första arbetsveckan, som ett extra stöd åt både nyanställda och närmaste chef.

– Hon känner till vår verksamhet och förstår vilka personer som fungerar här. Och jag kan vända mig till henne om det uppstår problem, säger delägare och personalchef Therese Josefsson.

Birgitta Roos är chef för Diversity- och Talent management på ICA Gruppen AB och ansvarar för initiativ som syftar till att ICA ska vara en inkluderande arbetsplats.

– Vi arbetar med projekt för att uppmuntra handlare att anställa personer med funktionsnedsättning i Sverige, Norge och de baltiska länderna. I de baltiska länderna behöver vi fortfarande arbeta med attityder. Men det görs mycket även där.

I de flesta fall anställs personer med lönebidrag, aktivitetsstöd eller dess motsvarighet i Norge. Det börjar med tre månaders praktik, som nästan alltid syftar till en anställning.

FAKTA OM PROJEKTET

Nordens Velfärdscenters projekt "Unga in i Norden - psykisk hälsa, arbete, utbildning" sätter fokus på unga nordbor mellan 16 och 29 år.

Vi vill inspirera och konkretisera för beslutsfattare vad man ska investera i för att förbättra välfärden för Nordens unga.

Under 2015 och 2016 kommer vi att ta fram rapporter som beskriver hur socialförsäkringen är organiserad för unga vuxna som är i aktivitetsersättning eller förtidspension, vi kommer att beskriva verksamheter i Norden som arbetar med unga som riskerar marginalisering samt ta fram forskningsöversikter och insatser som görs i Norden.

Ibland behövs lite extra tid och uthållighet från arbetsgivaren, det kan handla om att lära ungdomarna att komma i tid, äta frukost och sköta hygien.

BÄTTRE PSYKOSOCIAL ARBETSMILJÖ FÖR ALLA

Birgitta Roos ser många positiva effekter av att handlare anställer unga med psykisk ohälsa.

– Dels får vi medarbetare som speglar våra kunder. Det ger bättre förståelse för kunderna. Många hävdar att det blir bättre stämning i arbetsgruppen, och kunderna tycker att det är härligt att möta andra än de normalstörda.

På ICA Nära Sergels Torg väljer man att prata öppet om diagnoser och om vilka anpassningar som behövs av arbetet. Eftersom psykiska funktionsnedsättningar inte syns på utsidan är det lätt att förvänta sig lite för mycket. Därför är det viktigt med en öppen dialog, menar Therese Josefsson.

– Att vi har anställt personer med funktionsnedsättning har fört med sig en mer empatisk stämning i arbetsgruppen, med färre kategoriska omdömen. Vi har en familjär anda i butiken som jag vet att kunderna uppskattar. Jag är övertygad om att det avspeglar sig i våra försäljningssiffror, säger hon. ■

SÅ UNDERLÄTTAR DU FÖR UNGA MED PSYKISK OHÄLSA PÅ JOBBET!

Annika Bostedt, psykiatrisjuksköterska och projektledare för RSMHS:s (Riksförbundet för social och mental hälsa) projekt Unga som resurs i arbetslivet:

1. Utse en mentor som kan ge extra vägledning i vardagen, till exempel kring informella regler, och ringa om den anställda inte kommer till jobbet en dag.

2. Snabb återkoppling. Unga med psykisk ohälsa har ofta dåligt självförtroende efter att ha mötts av en oförstående vuxenvärld. Ha en kort avstämning varje dag så slipper personen undra vad du tycker.

3. Var generös med tid. Visa god vilja och låt din anställda gå till psykolog eller läkare vid behov.

4. Låt individen avgöra om ni ska tala öppet om diagnosen på arbetsplatsen.

5. Var tydlig med planering, scheman och arbetsuppgifter. Brist på struktur kan vara svårt för människor med kognitiva funktionsnedsättningar.

EN AV GUTTA – PÅ ALLE PLAN

Asbjørn Andersen fra Smørfjord.

ASBJØRN ANDERSEN FRA SMØRFJORD BLE SYK I POLIO DA HAN VAR SYV ÅR GAMMEL. ASBJØRN HUSKER GLIMTVIS FRA DA HAN BLE SYK. UTEN Å AT NOEN FRA FAMILIEN VAR MED BLE 7-ÅRINGEN SENDT TIL ØSTLANDSKE VANFØREHJEM PÅ HAMAR, KUN MED EN FREMMED SYKEPLEIER SOM LEDSAGER.

TEXT: SONJA E. ANDERSEN

– Da jeg begynte å fungere som en frisk gutt igjen, fikk jeg begynne i på nytt i første klasse der nede. Bare avbrutt av sommerferien var jeg på vanføre hjemmet i to år. Da fant de ut at jeg klarte meg selv, og så var tilbudet på Hamar over for min del, sier han.

Da Asbjørn, med støtteskiner og krykker, flyttet hjem til familien som niåring, kom han til absolutt ingen oppfølging fra helse-Norge.

Når Asbjørn tenker tilbake, blir han mer og mer sikker på at ingen i hjemtraktene hans så på ham som funksjonshemmet, eller invalid, som man da kalte det. Det er tydelig at det gjør ham godt å kunne erkjenne hvor integrert han egentlig har vært, og fortsatt er, både i kameratgjengen og i bygdesamfunnet for øvrig.

Muntert refererer han til en hendelse som bekrefter nettopp det.

– Det var like før jul, og jeg kom i rullestol til en tilstelning på Russenes skole. Jeg hadde skadet hånden ute på sjøen, og klarte derfor ikke å bruke krykkene. Da jeg kom trillende inn ble det nesten helt stille i salen, og en av mine beste kamerater kom løpende mot meg for å høre hva som hadde skjedd. Om jeg hadde skadet meg eller noe, siden jeg var havnet i rullestol! Og det, etter at jeg i minst 25 år hadde humpet rundt med krykker, utbryter han og lar latterdøra fyke på vidt gap.

”MUNTERT REFERERER HAN TIL EN HENDELSE SOM BEKREFTER NETTOPP DET”

Asbjørn kom seg alltid dit de andre var. Han har både klatret på fiskehjeller og hengt i fuglefjell. Folk hadde knapt opplevd at han hadde mer hjelpebehov enn folk flest, derfor reagerte de med vantro da de så ham i rullestol.

Han legger til at det har opp gjennom årene har vært enormt mange episoder, på godt og vondt, som bekrefter samholdet og inkluderingen han alltid har vært en del av i Porsanger. For det er nettopp slik han føler det selv, at han på alle måter var en av gjengen, en av guttan. Også i sitt virke som fisker er han alltid blitt inkludert, og mange improviserte løsninger har poppet opp gjennom et langt yrkesliv. For uten føtter som bar ham, var Asbjørns utfordringer i livet av en litt annen skuff enn for de fleste andre.

VIDEREFØRER SAMEKULTUREN

Asbjørn ikke så mye som antyder at han på noen måte noen ganger er blitt forbigått på grunn av at han er same. Dette er ikke tema for sjøsamene Asbjørn Andersen fra Porsanger. Hvis far var reineier med såkalte niste-rein. Når Asbjørn bærer sin kofte, gjør han det med stolthet. Og han snakker om «oss sjøsamane» som den selvfølgeligste ting i verden.

Til orientering er samekofta kommet til heder og verdighet igjen blant sjøsamene i Norge, og brukes i dag som festplagg. Asbjørn er stolt av samekulturen. Også den delen som omhandler trolldom, noaidiske og sjamanistiske tradisjoner, og som enda sto sterkt på bygdene så seint som på 1960-tallet. For Asbjørn faller det ganske så naturlig både å snakke om og å snakke til, spøkelser. Han har selv hatt mange uforklarlige opplevelser.

– Flere av disse så sterke at hadde jeg ikke hatt mine såkalte hjelpere, så hadde jeg ikke sittet her nå. Jeg har ved flere anledninger rett og slett sett døden i øynene. Det sto bare om sekunder før jeg hadde vært borte. Så fort skjer det. Jeg har mine hjelpere. Det er bare sånn det er. Og jeg seg også ting, fastslår han enkelt.

BLE YRKESFISKER - MOT ALLE ODDS

Siste året på ungdomsskolen, som han avsluttet i Lakselv kom yrkesvalg som det store dilemmaet. Skolens yrkesveileder gjorde sin jobb, men Asbjørn var skolelei og tenkte for det meste på dem som drog garn på Smørfjorden. Flirende erkjenner han glatt at han ikke var særlig interessert i teoretiske fag, mens han derimot deltok aktivt i sløydtimene. Han ville bruke hendene til noe. Fordi føttene ikke fungerte, regnet han det som klin umulig å få jobb i vegvesenet eller i televerket. Som var det store på den tiden for gutter hvis fedre jobbet i staten.

Til yrkesveilederens store fortvilelse bestemte Asbjørn seg for å satse på fiskeryrket. Men lovet å hjelpe Asbjørn året etter dersom han ikke klarte fiskeriene. Allerede den første

vinteren etter ungdomsskolen ble Asbjørn med faren på garnfiske. Begge foreldrene var veldig positivt innstilte til at gutten skulle få prøve seg der han ønsket. De sydde absolutt ingen puter under armene hans.

– Jeg ville være aktiv, både i jobbsammenheng og i det sosiale liv. Jeg innarbeidet mine egne teknikker og mine måter å gjøre ting på, ut fra mine forutsetninger. Det andre tok som en selvfølge, måtte jeg ofte tenke flere ganger over før jeg fant løsninger, minnes han.

Uten føtter som bar ham måtte Asbjørn selvsagt alltid sitte å arbeide, som når de trakk garn og og løsnet torsken fra garnene. Men han løste oppgavene til fars store tilfredshet. Da faren vinteren etter fikk jobb i vegvesenet, var det en eldre fisker i hjembygda som kom Asbjørn til unnsetning. Fiskeren hadde ikke egen båt, og spurte Asbjørn om han hadde behov for hjelp på sjøen.

– Jeg svarte ja, men på betingelse av at han ble med som hovedsmann, altså bas, og lærte meg mer om faget. Det var som å kaste gull til ham, og vi fisket i lag i to vintersesonger. Den andre sesongen vi driftet i lag tjente jeg så mye penger at jeg fikk råd til å kjøpe meg en splitter ny moped. Husker hvor

stolt jeg var, for mopeden kostet den svimlende sum av 2.800 kroner. Det var mye penger da, faktisk halve vinter-lotten. Men det var verdt hver eneste krone, for da fikk jeg virkelig radius. Jeg kom meg over alt. Var med i mopedgjengen fra Smørfjord, og vi fartet mye til nabobygdene også. Jeg hadde en halv fot i drift, og støttet meg på den når vi stoppet på plasser der jeg ikke hadde en vegg eller stolpe jeg kunne støtte meg mot, røper han.

ET FANTASTISK LIV

I tillegg til stor familie og et steinhardt yrke, fant Asbjørn tid til både organisasjonsliv og idrett. I flere år var han lokal fiskarlagsleder, og har sittet to perioder som kommunesty-rerepresentant. Dessuten har han vært med i Handikapforbundet, Landsforeningen for polioskadde og Lions Club Porsanger.

Når Asbjørn som 64-åring oppsummerer livet så langt, fastslår han enkelt å ha hatt et fantastisk liv. Og at kona Martina har bidratt veldig sterkt til det. De møttes og ble venner under Asbjørns andre opphold i Trondheim, men reiste hver til sitt da skoleåret var over.

– Hun kom nordover etter hvert, og bryllupet sto 9. juli 1976, smiler han.

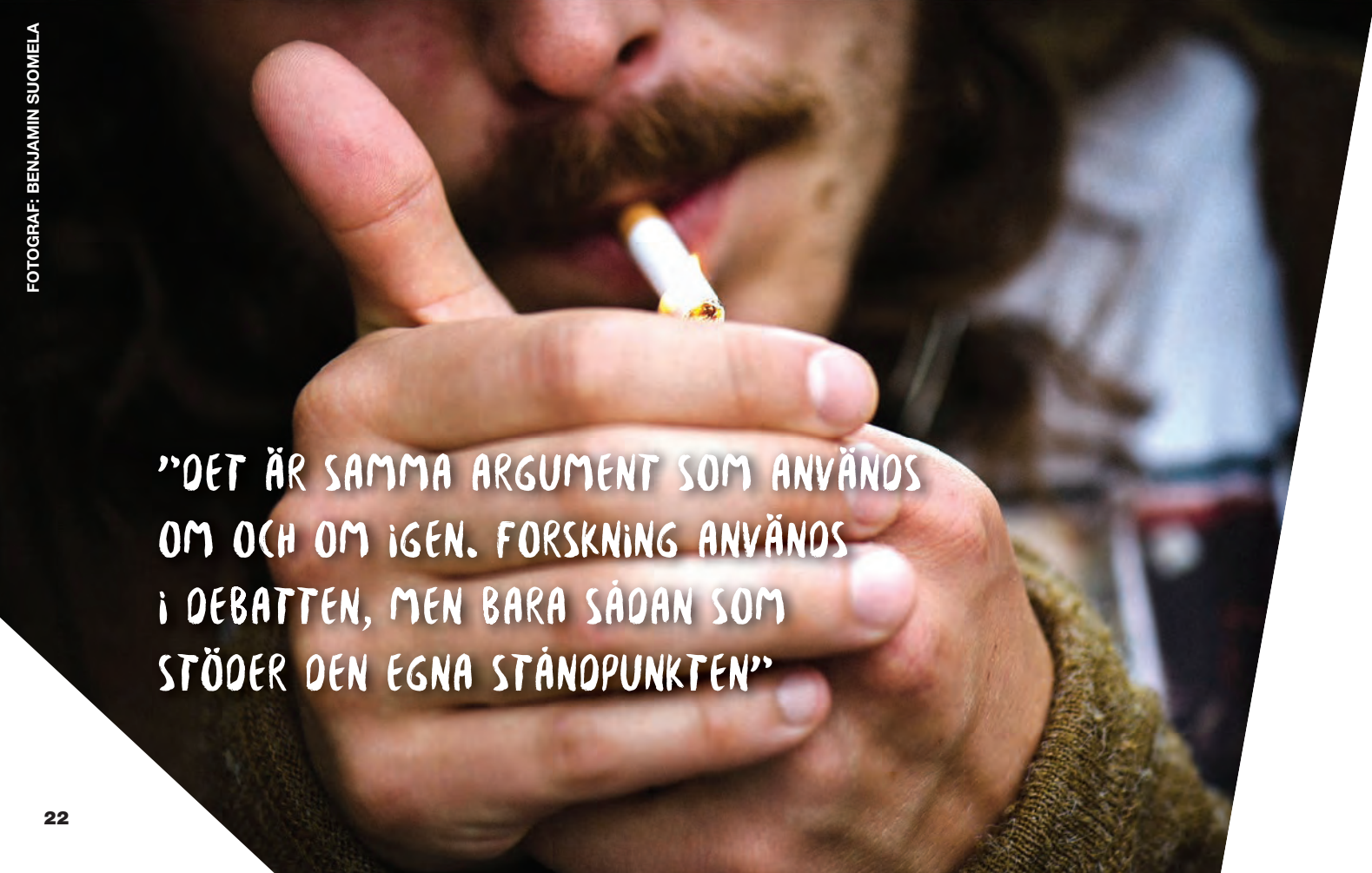
Samme året bygde de hus i hjembygda hans, og fire barn kom til etter hvert. Nå er ringen sluttet, de fire barna er for lengst blitt voksne og har stiftet egne familier. Reiret Asbjørn og Martina bygde, er igjen bare deres. ■

FAKTA OM PROJEKTET

Nordens Välfärdscenter har fått i oppdrag av norske Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet att samordna ett nordiskt projekt om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning och samisk bakgrund, jämfört med övrig befolkning.

Projektet ska bland annat ge svar på hur levnadsförhållandena ser ut för målgruppen inom områden som arbete, utbildning, boende och hälsa i de enskilda län-

derna och för gruppen i sin helhet. Resultaten av det projektet kommer att vara viktiga för att få till en politik som tillgodoser gruppens rättigheter och hur offentliga tjänster kan utformas på ett bättre sätt för att tillgodose personernas behov. Projektet ska ge svar på hur länderna lever upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och hur arbetet med detta kan följas upp framåt.

CANNABIS- DEBATTEN KÄNSLIG FÖR FORSKARE

"DET ÄR SAMMA ARGUMENT SOM ANVÄNDS
OM OCH OM IGEN. FORSKNING ANVÄNDS
I DEBATTEN, MEN BARA SÅDAN SOM
STÖDER DEN EGNA STÅNDPUNKTEN"

En nordisk panel diskuterade cannabisfrågan på popNAD:s forskningscafé "När rökridåer skapas och skingras" i Stockholm 29.8.2014. Diskussionen ordnades i samarbete med Norden i Fokus som ett sideevent till konferens Nordic Alcohol and Drug Researchers' Assembly (NADRA)

NORGE STICKER UT I DEN NORDISKA DEBATTEN OM LEGALISERING AV CANNABIS. TRÖSKELN FÖR NORSKA FORSKARE ATT UTTALA SIG I MEDIERNA TYCKS VARA LÄGRE ÄN FÖR KOLLEGORNA I EXEMPELVIS SVERIGE. ATT GE SIG IN I DEBATTEN SOM FORSKARE KAN LEDA TILL ATT MAN STÄMPLAS ELLER SVARTLISTAS.

TEXT: JULIUS VON WRIGHT

Debatten om legalisering av cannabis har fått fart efter att de amerikanska delstaterna Colorado och Washington och även Uruguay har legaliserat bruk och innehav av cannabis. Dessa exempel visar på skillnader i hur en legalisering kan förverkligas i praktiken:

den amerikanska legaliseringsvägen har tydliga marknadsliberala förtecken, medan Uruguay går in för ett system som delvis kan liknas vid de nordiska alkoholmonopolen.

Det märks på många håll att debattklimatet kring cannabis har förändrats under de senaste åren. EU:s femåriga forskningsprojekt om beroende och livsstilar, ALICE-RAP, gav våren 2014 ut ett policydokument där man uppmanar att ändra förbudspolitikerna för att förbättra folkhälsan.

I rapporten diskuteras bland annat kvalitetskontroll av narkotika och pålitliga distributionskanaler, något som var otänkbart för bara ett tiotal år sedan.

Uttalanden från högt uppsatta politiker, som president Obamas kommentarer förra våren, har en stor effekt på cannabisdebatten och blåser liv i den ytterligare.

EN FRÅNVARO AV FORSKARE

Ser vi på Norden har cannabis diskuterats flitigast i Danmark och Norge. Sedan 2004 har Danmark visserligen gått in för hårdare tag mot både försäljare och köpare på Christianshavn, men samtidigt har diskussionen om kontrollerad försäljning av cannabis nått de politiska rummen i Köpenhamn. Kommunen, med borgmästaren Frank Jensen (socialdemokraterne) i spetsen, har tre gånger ansökt om tillstånd av den socialdemokratiska regeringen för ett experiment med kontrollerad försäljning – och fått avslag varje gång.

Också i Norge har diskussionerna fått spaltutrymme i medierna. Vad som är utmärkande för den norska debatten är forskarnas närvaro. Jørgen Bram-

ness, forskningsdirektör vid Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), är en av forskarna som deltagit aktivt. Han säger att akademiker gärna deltar, men att politikerna har varit osynliga i debatten. Den översikt som Bramness gjort över 250 norska tidningsartiklar under de senaste tre åren visar att debatten varit livlig, men förutsägbar.

– Debatten blir förutsägbar efter att man läst några debattartiklar. Det är samma argument som används om och om igen. Forskning används i debatten, men bara sådan som stöder den egna ståndpunkten. Evidensen kring cannabis är inte helt klar och det finns många motsägelsefulla studier, säger Bramness.

I grannlandet Sverige är cannabis inte ett lika hett debattämne. Debatten förs främst på informella forum på webben, som exempelvis på Flashback. Då frågan lyfts upp i medierna är det ofta i nyhetsartiklar och inte på debattsidorna.

– Cannabis debatteras inte mycket i medierna, utan rapporteringen tar ofta avstamp i en restriktiv konstruktion av cannabis, säger Josefin Månsson från Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD). Hon analyserar som bäst diskussioner om cannabis på internet och säger att diskussionerna förs som opposition mot svensk narkotikapolitik.

Månsson påpekar att frågan om cannabislegalisering inte ägs av ett parti eller en viss ideologi. Argument för legalisering hittas längs med hela det politiska spektrumet. Det kan vara fråga om frihet för individen eller om att minska skador orsakade av kontrollpolitiken.

STORT PROBLEM ATT FORSKARE INTE SYNS

– I Sverige används polisen oftare än forskare som experter. Det är inte så många forskare, särskilt inte unga, som vågar ta ställning. Forskare är ganska rädda att hamna på en svart lista, säger Månsson.

Johan Anderberg, journalist på nyhetsmagasinet Fokus och författare till boken Cannabusiness, säger att denna rädsla är ett av de stora problemen i Sverige just nu.

– Jag anser det vara ett stort problem i Sverige, jämfört med USA eller Storbritannien, att forskare inte syns överhuvudtaget, och det gäller inte bara i narkotikafrågor, säger Anderberg.

– Många av debattörerna på Flashback ligger närmare den vetenskapliga konsensus som råder kring cannabis i resten av världen. Åsiktsmonopolet i medierna är väldigt starkt, men också svårt att upprätthålla, fortsätter Anderberg.

Flashback är känt som ett liberalt debattforum, som lockar till sig en särskild typ av debattörer. Det finns även debattörer som är för den nuvarande narkotikapolitiken men de är få, påpekar Månsson.

– Det är lite fokus på fördelarna av cannabis och man lyssnar inte på internationell expertis. Jämfört med andra policyområden så är narkotika ett väldigt politikerstyrt område. Det finns ju ingen politiker som har en åsikt om vilken höftoperation som är bäst, säger Anderberg.

Kontrollpolitikens skadeverkningar tas upp som ett argument för legalisering särskilt i diskussionerna på webben. En orsak till det kan vara att brukare sällan hörs i mainstreammedier. De informella forumen på webben ger utrymme för denna grupp. – Den dag då en röststarkare grupp drabbas av kontrollpolitiken får vi se vad som händer. I USA till exempel höjde studerande sina röster mot kontrollpolitiken, säger Anderberg.

Diskussionen i Finland har inte varit lika livlig som i övriga Norden och har snarare berört straffskalor än legalisering eller avkriminalisering.

– I början av 2014 lanserades ett medborgarinitiativ i Finland för att avkriminalisera bruk och innehav av cannabis. 50 000 underskrifter garanterar att ett dylikt initiativ tas upp till behandling av riksdagen. De första två månaderna samlade initiativet ca 18 000 namn, men sedan minskade takten. Knappt 25 000 personer undertecknade till slut adressen. Det berättar om hur ivrig man är att aktivt ta ställning till den här frågan i Finland, säger Christoffer Tigerstedt från Institutet för hälsa och välfärd i Finland. ■

ALLA HAR RÄTT TILL SITT EGET LIV

DEN FINSKA REGERINGENS MÅLSÄTTNING ATT MINSKA ANTALET INSTITUTIONSPLATSER SÅ SNABBT SOM MÖJLIGT ÄR BRA. MEN DET KOMMER ATT TA LÄNGRE TID ÄN BERÄKNAT, HÄVDAR JYRKI PINOMAA, VD FÖR ASPA-STIFTELSEN, EN AV FINLANDS BOENDESTIFTELSE FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING. HAN HAR PERSONLIG ERFARENHET AV HUR DET ÄR ATT HITTA BOENDE TILL VUXNA BARN MED UTVECKLINGSSTÖRNING. FÖR TVÅ ÅR SEDAN FLYTTADE HANS BÅDA VUXNA SÖNER TILL EGET BOENDE.

TEXT: ANNA DANIELSSON ÖBERG, BENGT ROLFER

– Det är så väldigt mycket mer att tänka på när man har ett barn med speciella behov som ska flytta hemifrån. Många grundliga förberedelser är nödvändiga, säger han. Boendet för de båda sönerna fungerar mycket bra. De har var sin lägenhet, men båda har tillgång till ett gemensamt utrymme.

Varje lägenhet har en entrédörr som vilken lägenhet som helst, samt en dörr till det gemensamma utrymme. Det är viktigt, understryker Jyrki Pinomaa.

– Vi kallar det tvådörrarsmodellen. Det betyder att de boende kan välja om de vill vara privata eller med i gemenskapen. Men det tog lång tid att hitta boende. Jyrki Pinomaa och hans hustru Marianne, som tog hand om sönerna på heltid, inledde processen för tio år sedan. Alternativen som erbjöds var institutionsliknande boende och det var inte aktuellt. Paret Pinomaa gick samman med tolv andra familjer och till sist byggdes ett boende för deras 13 vuxna barn via Aspa-

Det tog nästan tio år för Jyrki och Marianne att hitta ett bra boende för sina söner.

FOTOGRAF: JUHA RAHKONEN

Jyrki Pinomaa, vd för Aspa-stiftelsen.

stiftelsen – men det var innan han själv blev vd för stiftelsen. Processen med att förbereda de vuxna barnen på flytten och att förbereda personalen på deras individuella behov tog mycket tid och kraft. Dessutom skulle föräldrarna vänja sig vid att söner, som krävde tillsyn dygnet runt, inte var hemma längre.

– Det var jobbigt. Men samtidigt är det otroligt viktigt att föräldrar till handikappade vuxna barn tar de här viktiga stegen.

Om föräldrar till vuxna barn med funktionshinder väntar för länge finns en risk att de dör innan något är ordnat för barnen och då är det för sent. Då avgör andra de vuxna barnens framtid, konstaterar han.

Nu kommer Jyrki Pinomaas söner hem en gång i veckan och han och hans fru besöker dem regelbundet.

– Alla har rätt till sitt eget liv.

I sin roll som vd för Aspa-stiftelsen har han stor nytta av sina personliga erfarenheter. Bakom stiftelsen finns 13 av Finlands största handikapporganisationer. Syftet med verksamheten är att bygga eller köpa olika former av stödbostäder till personer med funktionsnedsättning. Verksamheten finansieras genom statliga bidrag och bidrag från Penningautomatföreningen eller banklån. De boende hyr sina bostäder, som anpassas utifrån deras behov. Alla bostäder ska

PENNINGAUTOMATFÖRENINGEN

På 1920-talet blev det i Finland allt vanligare med spelautomater, eller enarmade banditer som de kallas i Sverige. En diskussion uppstod om att det var fel att privata företag tjänade pengar på människors vilja att spela. 1938 grundades Penningautomatföreningen som ett svar på kritiken. Syftet var och är att använda avkastningen från spelen till att främja hälsa och social välfärd. Varje år bestämmer regeringen hur avkastningen ska fördelas. År 2014 fördelades 300 miljoner euro till närmare 800 olika föreningar och stiftelser.

integreras i bostadsområden och helst ska inte fler än tolv anpassade bostäder – eller bostadsgrupper som de kallas – finnas i samma område.

UTVECKLINGEN GÅR ÅT RÄTT HÅLL

Den finska regeringens mål att producera 3 600 bostäder för personer med utvecklingsstörning är mycket bra, anser Jyrki Pinomaa. Sedan slutet fattades i mitten av 1990-talet att minska institutionsboendet har det gått mycket långsamt att få till bra boende. Men en utredning för några år sedan pekade på svagheter och dessutom lärde sig ansvariga statliga, kommunala och privata aktörer att samarbeta. Det ledde till att regeringen höjde sin ambitionsnivå, konstaterar han. Men det kommer ändå att ta tid innan alla personer med utvecklingsstörning har eget boende. Byggbehovet beräknades utifrån hur många som bodde på institutioner utan att de som bodde hemma räknades in.

– Och de är ganska många. Dessutom finns det personer som bott på institutioner i hela sitt liv och som inte vill flytta.

Utvecklingen går dock åt rätt håll, anser han. Det som också är viktigt är att den statliga myndighet som beviljar boenden håller fast vid sin kvalitetsbedömning. Enligt den får inte för många boenden för personer med speciella behov samlas på ett och samma ställe.

– Det är viktigt för att undvika omsorgsgetton.

FAKTA OM PROJEKTET

Målsättningen med Nordens Vårdscenters projekt "Rätten till eget hem" är att göra en kartläggning av den kunskap som finns om boende för vuxna med utvecklingsstörning.

Till grund för projektet ligger FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som fastställer att konventionsstaterna skall säkerställa möjligheten för personer ur denna grupp att välja var och med vem man vill leva, på samma villkor som andra. FN-konventionen betonar även respekt för privatlivet.

Företagen kan därför inte lägga ett anbud för en kommun utan måste anpassa servicen till varje enskild person. Då blir den individuellt anpassad.

Det finns några andra förbättringar som skulle kunna genomföras, anser han. Den ena är att skapa någon form av servicekoordinator till personer med utvecklingsstörning.

Förutom all tid som Marianne Pino-maa lade ner på omsorgen för söner, tog det minst lika lång tid att ha koll på vilka ersättningar och vilken service de hade rätt till. Den tiden skulle kunna ha använts till sönerna – eller vila, anser han.

BÄTTRE SERVICE BEHÖVS

Det som fungerar mindre bra i Finland är den service som de boende får. Den är konkurrensutsatt och många privata företag som tävlar om att vinna kontrakt lägger för låga anbud. Ofta råder det därför stor brist på personal. Men Jyrki Pinomaas söner har bra service.

– Jag tror att det beror på att där de bor kommer de boende ursprungligen från olika kommuner.

En annan underskattad svårighet med att ha vuxna barn med funktionsnedsättning boende hemma är oro för ekonomin. I Finland får den som är hemma ett vårdstöd, men det är lågt och därför är andra ersättningar kopplade till personer med funktionsnedsättning ett viktigt tillskott. Om de vuxna barnen flyttar hemifrån kan det leda till väldigt negativa ekonomiska effekter för föräldrarna.

– Inte minst om det handlar om personer som är ensamstående. I värsta fall kan det leda till att personen inte får flytta till ett eget boende. ■

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

DET FINNS ETT VÄXANDE INTRESSE, BÅDE NATIONELLT OCH INTERNATIONELLT FÖR DEN NORDISKA VÄLFÄRDSMODELLEN. DET ÄR FÖRSTÅELIGT.

DE NORDISKA LÄNDERNA RANKAS HÖGT PÅ LISTOR DÄR MAN JÄMFÖR LIVSVILLKOR OCH SOCIAL TRYGGHET. MEN MODELLEN BEHÖVER STÄNDIGT UTVECKLAS. DEN ÖKADE GLOBALISERINGEN OCH NORDENS ÅLD RAND E BEFOLKNING ÄR EXEMPEL PÅ UTMANINGAR SOM DE NORDISKA LÄNDERNA MÅSTE TACKLA OM VI SKA BEHÅLLA VÄLFÄRDEN.

Det finns stora likheter de nordiska länderna emellan, men vi organiserar välfärden på olika sätt. Skillnaderna gör att vi kan lära av varandras erfarenheter. Och det är här Nordens Velfärdscenler kommer in i bilden.

VI SKAPAR POLITIK

Vi tar fram konkreta förslag till politikerna, sammanställer forskningsresultat och arrangerar nordiska och internationella konferenser, alla med anknytning till aktuella välfärdsfrågor.

VI ARBETAR INOM FÖLJANDE OMRÅDEN

- Velfärdspolitik
- Funktionshindersfrågor
- Arbetsinkludering
- Alkohol- och drogfrågor
- Velfärdsteknologi

Nordens Velfärdscenler leds av en styrelse med representanter från de fem nordiska länderna.

Huvudkontoret har vi i Stockholm

Vi arbetar inom:

- Valfärdsolitik
- Funktionshindersfrågor
- Arbetsinkludering
- Alkohol- och drogfrågor
- Valfärdsteknologi

STOCKHOLM

Helsingfors-
kontoret

DEN NORDISKA VÄLFÄRDSMODELLEN

De nordiska länderna rankas högt på de flesta listor där man jämför livsvillkor och social trygghet länderna emellan.

NORDENS VÄLFÄRSCENTERS ARBETE

Vårt arbete syftar till att utarbeta strategiska inspel till politiker, att sammanställa forskningsresultat och arrangera nordiska och internationella konferenser.

Vi skapar dialog mellan poli-
tiker, forskare och praktiker.

Vi samlar och sammanställer
erfarenheter och sprider dessa via
våra aktiviteter och nätverk.

NVC

VÅGA SE, LYSSNA, FÖRSTÅ OCH AGERA

I NORDEN FÖREKOMMER ATT FLICKOR OCH KVINNOR MED INTELLEKTUELL FUNKTIONSNEDSÄTTNING INTE BLIR TAGNA PÅ ALLVAR NÄR DE BERÄTTAR OM ATT DE HAR BLIVIT UTSATTA FÖR SEXUELLA ÖVERGREPP. DEN MENINGEN ÄR TUNG OCH MÅNGA RYGGAR TILLBAKA. KANSKE BLIR DET FÖR MYCKET PÅ EN GÅNG?

TEXT: MARIA MONTEFUSCO

Vi har hört berättelserna om övergrepp inom färdtjänsten, särskilda boenden och vid institutioner. Vi hör om ett hemligt våld som inte enkelt uppfattas av samhället. Det handlar om skyddslöshet. Våld mot personer som inte kan skydda sig själva från förövaren väcker stort obehag och är svårt

att förstå. Rättssäkerhetsmässigt finns stora utmaningar att uppfatta brott och föra process. Det är en problematik som varje välfärdsstat som vill leva upp till namnet behöver konfrontera.

VANLIGARE ÄN VÅLD MOT ANDRA

Forskning visar att våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning förekommer i samma eller i större utsträckning men att det i övrigt liknar våld mot andra. Det finns olika typer av våld, våldsutövare och offer. Liksom våld mot kvinnor och män utan funktionsnedsättning är våldet mot personer med funktionsnedsättning ofta könsrelaterat. Kvinnor utsätts för mer partnervåld, män för spontant våld av okända och hatbrottslighet. Att förövaren kan utnyttja offrets skyddslöshet i och med funktionsnedsättningen ger speciella dimensioner till problemet.

Trots denna kunskap får frågor om personer med olika typer av funktionsnedsättningar, tillgänglighet, jämställdhet och kampen mot våld sällan plats i samma politiska budskap. Varför inte?

STEREOTYPER SOM STÖR OCH NORMER SOM FÖRSTÖR

När det gäller sexuellt våld har svårigheterna kanske att göra med omgivningens, inklusive rättssystemets, begränsade förmåga att lyssna, höra och förstå. I många fall finns stereotypa uppfattningar av kvinnor och män med funktionsnedsättning som icke-sexuella. Många påverkas nog av sin egen moraliska uppfattning när de får information om våld mot personer med särskild utsatthet: "Det är väl inte möjligt att ge sig på någon som är så skyddslös?". Jo, så är det dess värre. Och problemet måste uppmärksammas mer.

Det handlar inte bara om sexuellt våld, även om det enligt ett nyligen avslutat EU-projektet är det vanligast rapporterade för just kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning. Det handlar heller inte bara om flickor och kvinnor.

NORDISKT SAMARBETE FÖR ATT FÖREBYGGA VÅLD

I projektet Könsrelaterat våld och funktionshinder, görs en nordisk kunskapsinsamling i ämnet. En expertgrupp är utsedd och möts vid några tillfällen under året. Gruppen ska formulera en rekommendation till Nordiska ministerråden för social- och hälsopolitik samt jämställdhet och expertgruppen för hållbar utveckling.

TÄNKA PÅ FLERA SAKER SAMTIDIGT

En viktig utmaning för nordisk och nationell politik är att funktionshinderspolicen sällan uppmärksammar skillnader mellan kvinnor, män, flickor och pojkar. Intresseorganisationer kring funktionshinder arbetar sällan med genus- eller våldsproblematik. Detta medan det inom jämställdhets- och justitiepolitik traditionellt och generellt sätt finns mycket liten kännedom om funktionsnedsättningar. Här skapas mellanrum där våldutsatta kvinnor, män, flickor och pojkar med olika typer av funktionsnedsättningar far illa, missbedöms och glöms bort.

Vår förhoppning är att projektet framgångsrikt kan sätta frågan på den nordiska agendan. Ute i verkligheten behöver bland annat skyddsboenden, polisens intervju- och utredningsmetoder, och rättsprocesser bli mer tillgängliga. Länder och självstyrande områden kan inspirera varandra att arbeta mer systematiskt med att tillgängliggöra skydd för våldsoffer.

Alla människor behöver uppmuntran och har rätt till förutsättningar att vara den individ hen är, oavsett funktionsförmåga. Det hoppas jag vi kan skapa bättre förutsättningar för, både från nationellt och nordiskt håll. ■

FAKTA OM PROJEKTET

Det nordiska samarbetsprojektet om könsrelaterat våld och funktionshinder är en del av paraplyprojektet "Funktionshinderspersion, kön och mångfald". Projektet är tvärsektorielt med koppling till de nordiska ministerråden för social- och hälsopolitik samt jämställdhet. Verksamheten finansieras av medel från det nordiska samarbetsprogram "Hållbar utveckling".

Under 2015 och 2016 ska en expertgrupp med sakkunniga från alla nordiska länder och självstyrande områden samla ihop vad vi vet om våld mot just denna grupp. Gruppens medlemmar kopplas även samman med den befintliga expertgruppen om våld i nära relationer, som sedan tidigare finns under Nordiska ministerrådet för jämställdhet. Funktionshindersorganisationernas sakkunskap är viktig i kunskapsinsamlingen och deras företrädare ska involveras.

FOKUS PÅ MÖJLIGHETER FÖR BARN MED DÖVBLINDHET

– ALLA MÅSTE FÅ FÖRVERKLIGA SIN POTENTIAL. DET ÄR FÖRBANNE MIG EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET, SÄGER HANS ERIK FRÖLANDER SOM SEDAN 2008 ÄR SAMORDNARE FÖR ETT NORDISKT NÄTVERK INOM DÖVBLINDOMRÅDET; KOGNITIONSNÄTVERKET.

NÄTVERKETS MÅL ÄR ATT TA REDA PÅ HUR MAN BÄTTRE KAN UTREDA VAR I UTVECKLINGEN ETT BARN, MED MEDFÖDD ELLER TIDIGT INTRÄFFAD DÖVBLINDHET, BEFINNER SIG. VILKA KOGNITIVA FÖRMÅGOR HAR BARNET? OM MAN VET BARNETS POTENTIAL KAN MAN SE TILL ATT DET FÅR RÄTT STIMULANS FÖR ATT FORTSÄTTA UTVECKLAS.

TEXT: VICTORIA HENRIKSSON

När vi pratar om kognitiva funktioner menar vi de processer som sker i hjärnan när vi tar emot, bearbetar och förmedlar information – förmågan att tänka, känna och lära. Men hur vet man vilken kognitiv förmåga ett barn har om de fötts med eller utvecklat dövblindhet tidigt i livet? Hur utreder man ett barn som inte kunnat utveckla ett språk på grund av nedsättning av syn och hörsel?

– De finns många standardiserade psykologtester, men det är sällan användbara för den här gruppen, barn med medfödd eller tidigt inträffad dövblindhet. Testerna förutsätter syn eller hörsel, säger Hans Erik Frölander.

Det behövs särskilda verktyg och riktlinjer för att kunna göra kognitionsbedömningar av personer med medfödd

eller tidigt inträffad dövblindhet. Därför bildades ”Nordiska kognitionsnätverket” för sju år sedan.

– En anledning till att vi ville titta på den här frågan var att människor med tidigt inträffad dövblindhet ofta får en tilläggsdiagnos, till exempel utvecklingsstörning eller autism, berättar Hans Erik Frölander.

Överrepresentationen av utvecklingsstörning och autismstörningar beror delvis på att en del av de som drabbats av dövblindhet har ett syndrom som förutom dövblindhet också innebär utvecklingsstörning. Det kan också bero på att barnet får en försenad utveckling eftersom det inte får tillräckligt med input och information och inte kan utveckla en förståelse för hur män-

niskor tänker och känner fullt ut. Men enligt Hans-Erik kan ytterligare en förklaring till överrepresentationen av de här diagnoserna vara feldiagnosticering på grund av bristande kompetens hos dem som gör utredningen.

– De som utreder har kanske inte tillräcklig kunskap om dövblindhet och missar att väga in synens och hörselns betydelse, förklarar Hans Erik.

Det är förstås allvarligt om diagnoserna inte är korrekt ställda eftersom barnet då inte får rätt stöd.

– Nätverket har lagt fram riktlinjer för hur utredningar ska göras. Det var ett stort steg i vårt arbete, säger Hans Erik. I riktlinjerna sattes ord på hur man ska bedriva utredningar på den här gruppen.

Hans Erik Frölander är samordnare av kognitionsnätverket. Han arbetar som psykolog på ett resurscenter för barn och ungdomar med dövblindhet, Resurscenter Dövblind, och är även doktorand vid Örebro universitet.

FAKTA OM NORDISKT KOGNITIONSNÄTVERK

Nätverket består av pedagoger och psykologer som arbetar kliniskt eller med forskning inom dövblindområdet. Man har inte bara medlemmar från Norden utan även Nederländerna och Schweiz.

Tillsammans utvecklar de kunskap om dövblindspecifika aspekter av psykisk utveckling och tar fram anpassade utredningsmetoder.

– För oss har det otroligt stor betydelse att få jobba nordiskt på det här sättet, säger Hans Erik Frölander och konstaterar att området är så pass litet att det behövs samarbete mellan de olika nordiska länderna för att man ska kunna bygga tillförlitlig kunskap.

Materialet vänder sig till professionella som arbetar med utredningar av barn med dövblindhet. Målet är att öka kompetensen bland professionella att förstå, observera, beskriva och bedöma kognitiva förmågor hos personer med dövblindhet. De som utreder måste få rätt verktyg för att kunna göra en korrekt och rättvis observation av var barnet befinner sig i sin utveckling.

– Får vi en god bild av var barnet befinner sig kan vi ge god stimulans och stimulera utvecklingen, säger Hans Erik. Om en kompetent utredning görs kan det till exempel resultera i att man inser att det finns hinder för barnets utveck-

ling. Den fysiska miljön runt barnet kan behöva anpassas för att barnet ska kunna utvecklas och visa sin verkliga potential.

Man kan också inse att man behöver utveckla pedagogiken eller personalens och föräldrarnas bemötande, hur de kan bekräfta och bemöta barnet för att det ska kunna utveckla kunskap.

När miljön runt barnet anpassas förbättras möjligheten för barnet att utvecklas. Något som självklart innebär att barnet mår bättre.

– Hjärnan behöver näring. Får den inte

det, så skaffar den det på annat vis. Barn som inte får tillräcklig stimulans utvecklar ibland självskadebeteende, berättar Hans Erik.

Nu handlar nätverkets arbete om att sprida riktlinjerna i Norden. För att fler barn med dövblindhet ska utredas på rätt sätt och få rätt möjligheter.

– Alla måste få förverkliga sin potential. Det är förbannat mig en mänsklig rättighet, säger Hans Erik med eftertryck. ■

DÖVBLINDHET

Dövblindhet är en kombinerad grav syn- och hörselskada. Den är framförallt genetiskt betingad. Mer än 50 ärftliga syndrom orsakar dövblindhet, men även hjärnskador pga syrebristtillstånd, skalltrauma eller infektioner som Röda hund kan ge dövblindhet.

Man skiljer på tidigt och senare inträffad dövblindhet (och brukar dessutom särskilja gruppen som får försämrad syn och hörsel på grund av ålderdom). Det vanligaste syndromet bland tidig dövblindhet är CHARGE syndrom. USHER syndrom är den absolut vanligaste orsaken till senare inträffad dövblindhet.

14 av 100 000 personer har dövblindhet (äldre personer som fått dövblindhet på grund av ålderdom är ej medräknade i denna siffra). Tidigt inträffad dövblindhet, före språket, beräknas vara en per 27 000 nyfödda. Personer med medfödd dövblindhet utgör i sig cirka en femtedel av hela dövblindpopulationen.

NORDISK KOMPTENCELØFT

TEXT: DENNIS C. SØNDERGÅRD

NORDENS VÆLFÆRDSCENTER HAR I 2014 STARTET ET STORT TREÅRIGT NORDISK PROJEKT PÅ VÆLFÆRDS-
TEKNOLOGIOMRÅDET – CONNECT PROJEKTET. PROJEKTET ER EN DEL AF HOLDBAR NORDISK VÆLFÆRD
PROGRAMMET, SOM ADMINISTRERES AF MINISTERRÅDSSEKRETARIATET I KØBENHAVN.

MODSAT TIDLIGERE NORDISKE INITIATIVER INDENFOR VÆLFÆRDSTEKNOLOGI RETTER CONNECT PROJEK-
TET SIG IMOD DE CA. 1200 NORDISKE KOMMUNER. KOMMUNERNE ER SÅ AT SIGE DET UDFØRENDE LED,
NÅR DET KOMMER TIL VÆLFÆRDSTEKNOLOGI OG CONNECT PROJEKTETS TESE ER ALTSÅ, AT ET FÆLLES
NORDISK LØFT PÅ OMRÅDET, KUN KAN KOMME IGENNEM EN STYRKELSE AF PRAKSIS

FÆLLES NORDISKE PROBLEMSTILLINGER INDENFOR VELFÆRDSTEKNOLOGIEN

For at dette fælles nordiske løft kan realiseres er der nogle fælles nordiske problemstillinger som vi skal imødegå:

Velfærdsteknologiområdet elsker projekter. Vi deltager i rigtig mange projekter, men slutproduktet er ofte mangelfuldt. Når et projekt afsluttes leder det kun i sjældne tilfælde til implementering og alt for ofte leder det blot til et nyt projekt. Der er for stor fokus på projekter og på at opnå ekstern finansiering og for lidt fokus på at opsamle og forankre den viden man opbygger hele vejen igennem ens organisation.

En kontinuerlig genopfindelse af hjulet: For længe har vi været for dårlige til at dele viden, erfaringer og resultater med hinanden, hvilket resulterer i at vores samlede ressourcer ikke udnyttes optimalt. Den manglende vidensdeling handler både om manglende tiltro til at naboen "gør det rigtigt", men i endnu højere grad om en generel midforstået opfattelse af at ens egen organisation og ens egne borgere er helt unikke – hvorfor andres erfaringer og viden ikke passer ind.

Et svagt og fragmenteret nordiske marked: Hvor vi på det traditionelle hjælpemiddelsmarked har et godt nordisk samarbejde og et forholdsvis stærkt fælles marked, er dette ikke tilfældet når vi bevæger os over i den mere tekniske og digitale del af velfærdsteknologien. En styrkelse og skabelsen af et "nordisk hjemmemarked" vil styrke både supply og demand siden – og dermed generelt styrke velfærdsteknologiudviklingen i Norden.

CONNECT

= NORDISK NYTTE

CONNECT PROJEKTET

For at imødegå disse udfordringer vil CONNECT antage en "bottom-up" tilgang og opsamle "best practice" viden og erfaringer fra ti af de absolut førende nordiske kommuner. Kommunerne vil identificere "den optimale proces" for hvordan man arbejder med velfærdsteknologi og vil udforme en komplet værktøjskasse til hvert skridt i denne proces. Materialet til hvert procestrin, som spænder fra vision og strategi, til evaluering og implementering vil indeholde viden om hvorfor dette trin er vigtigt i arbejdet med velfærdsteknologi, anbefalinger til hvordan man arbejder med trinnet og konkrete praksisorienterede værktøj.

NORDISK NYTTE

Processen vil give alle 1200 nordiske kommuner adgang til "best practice" viden om arbejdet med velfærdsteknologi. Det vil tillige give viden om hvordan man strukturere sin

arbejdsgang og sikrer at viden forankres i organisationen. De 1200 kommuner er på meget forskellige niveauer, når det kommer til velfærdsteknologi, og rigtig mange er endnu ikke begyndt. Adgang til "best practice" vil mindske den indledende forhindring til at arbejder seriøst med området.

Et succesfuldt CONNECT projekt vil ligeledes opstille en fælles ramme for eksempelvis evaluering, som gør det lettere for kommuner at udveksle erfaringer og resultater. Hvis man ved at naboen bruger samme metoder som en selv, er det lettere at dele viden. Slutteligt kan en nordisk fælleskommunal referenceramme indenfor velfærdsteknologi også lette adgangen for virksomheder på tværs af landegrænser. Hvis de nordiske kommuner arbejder indenfor samme ramme, med eksempelvis samme evalueringskriterier, vil de stille ensartede spørgsmål og krav til virksomhederne og dermed styrke ideen om et fælles Norden som hjemmemarked. ■

MENINGSFULL VARDAG PÅ SENIOR- HEMMET

FOTOGRAF: HÉCTOR MONTES

Marika Skogsten är enhetsansvarig vid Folkhälsans Seniorhem

PÅ FOLKHÄLSANS SENIORHEM I HELSINGFORS ÄR DET SJÄLVKLART ATT DE ÄLDRE SKA FÅ VARA MED OCH PÅVERKA SIN VARDAG.

– VÅRT TANKESÄTT ÄR ATT VI JOBBAR HEMMA HOS DE ÄLDRE OCH DET SKA SYNAS I VÅRT ARBETE, SÄGER ENHETSANSVARIGA MARIKA SKOGSTEN.

TEXT: JESSICA GUSTAFSSON

En av dem som bor på hemmet är 82-åriga **Benita Holm** och hon sätter stort värde vid att få sin röst hörd.

– Jag vill inte vara den som bestämmer allting här men jag vill heller inte känna att jag är under förmyndarskap. Här får jag vara mig själv. Många talar bara om att äldreboendet är den sista anhalten men jag har det bra. Kvalitet för mig är de medmänniskor som bor här och vårdarna som sköter om oss så väl, konstaterar Holm.

Före flytten till Seniorhemmet gör personalen upp en så kallad levnadsberättelse tillsammans med de äldre eller äldres anhöriga, om personen har drabbats av en minnesjukdom. Levnadsberättelsen sträcker sig från barndomen till pensionärstiden och med hjälp av berättelsen tar vårdarna reda på de äldres vanor och önskemål.

LEVA SITT LIV SOM FÖRR

– De äldre ska så långt som möjligt få fortsätta leva det liv de är vana vid. Om du till exempel alltid varit morgonpigga så ska du få vara det också här. Traditionellt har man sett på de äldre som en enhetlig grupp men vi utgår från individen, konstaterar Skogsten.

80-åriga **Pirre Eriksson** har bott på Seniorhemmet i nästan två år. Hon är rullstolsburen och mycket nöjd med den vård hon får men skulle gärna ha ett ännu större inflytande över sin vardag.

– Jag skulle vilja vara ute mera. Nu är vi utomhus bara korta stunder då det blir varmare väder. I stället sätter jag mig på balkongen och läser i solen.

Eriksson upplever ensamheten som tung då de flesta av hennes anhöriga bor på annat håll.

– Tidigare kom några frivilliga från Röda Korset och höll

PROJEKT: KVALITET I ÄLDREOMSORGEN

- Med projektet Kvalitet i äldreomsorgen vill Nordens Valfärdscenter kartlägga hur hemtjänsten, hemsjukvården och äldreboenden har organiserats i de nordiska länderna och självstyrelseområden.
- Projektets fokus ligger på kvalitetsbegreppet och tillsynen inom äldreomsorgen.
- Under 2015 åker Nordens Valfärdscenter ut på turné i Norden för att presentera projektresultaten.

mig sällskap, vi gick på konstutställning eller ut och shopade men efter en vistelse på sjukhus kom vi ifrån varandra så den kontakten skulle jag vilja ta upp på nytt.

Enligt Marika Skogsten hör volontärarbete inte ännu i lika hög grad till den finländska kulturen som exempelvis i Holland men också i Finland märks en ökning.

– Faktum är att tidvis behöver många mycket vård och omsorg, till exempel i livets slutskede. Då det krävs insatser utöver det normala är de frivilligas insats ytterst viktig, säger Skogsten.

FOKUS PÅ RESURSER, INTE PROBLEM

På Seniorhemmet har man ett salutogent, eller hälsofrämjande, synsätt på vården.

– Vi försöker utgå från personens resurser, inte problem. Vår målsättning är en god vardag. Visst sätter vi guldkant på vardagen med bland annat kräftskivor, högläsning, vårdclowner och dylikt men 85 procent av tiden här är vanlig vardag och vi vill se till att den är god, konstaterar Skogsten.

På Seniorhemmet har man delat in den goda vardagen i fyra

kategorier: ”individuell service och omsorg” (sömn, hygien och kost enligt eget behov), ”aktiviteter” (fysisk eller andlig aktivitet, utevistelse), ”kultur, estetik, miljö” (fra högtider, hemlik miljö) och ”den sociala gemenskapen” (val mellan personlig integritet och social gemenskap).

ÖNSKEMÅL PÅ MÅNADSMÖTEN

– En gång i månaden arrangerar vi ett möte där vi tillsammans med de äldre diskuterar deras önskemål. Det kan handla om vilken mat de föredrar eller vilken teaterpjäs de skulle vilja se till nästa, berättar Skogsten.

Benita Holm nämner två för henne betydelsefulla saker i vardagen: kultur och dagstidningen.

– Vi har haft mycket musik här och det gör mig glad eftersom jag tidigare sjöng i kyrkokören. Det är också väldigt viktigt att jag får min dagstidning. Jag vill följa med vad som händer, oberoende ämne. Du måste uppleva omvärlden med alla dina sinnen, konstaterar Holm.

Hon påpekar att språkaspekten spelar en väsentlig roll då man pratar om kvalitet inom äldreomsorgen.

- Folkhälsan är en allmännyttig social- och hälsovårdsorganisation vars verksamhet bland annat finansieras via egna fonder och försäljning av tjänster.
- Folkhälsans Seniorhem är ett resurserat gruppboende med 38 platser som köps av Helsingfors stad, Esbo stad och privat.
- Vid Seniorhemmet används de internationella mätinstrumenten RAI (Resident Assessment Instrument) och Elo-D (Elämänlaadun observointi dementiatyössä) som bygger på det brittiska DCM, Dementia Care Mapping) då äldreomsorgen bedöms och uppföljs gällande behov, kvalitet och kostnader.
- År 2013 trädde en ny äldreomsorgslag i kraft i Finland och samma år publicerades en kvalitetsrekommendation för att trygga ett bra äldreboende och förbättra servicen. Nyckelord är bland annat delaktighet, boende och rätt service i rätt tid.

Källa: Folkhälsan, social- och hälsovårdsministeriet, Finland

– Jag är så glad över att få tala mitt eget modersmål, svenska, här. Det fick jag inte då jag nyligen var sängbunden på ett sjukhus i fyra veckor och då om någonsin skulle jag ha behövt få göra det.

ENGAGERAD PERSONAL

Att upprätthålla en god kvalitet och framförallt livskvalitet ställer höga krav på personalen.

– Vår uppgift är att rekrytera rätt personer för jobbet, man måste verkligen ha lust att jobba med äldre och det gäller att hinna med det där lilla extra. En god kvalitet på vården borde också leda till en god livskvalitet men det ligger ett hårt jobb och mycket engagemang bakom, säger Marika Skogsten.

Enligt Skogsten utgör personalkostnaderna de största ekonomiska utmaningarna för Seniorhemmet.

– Vi måste se till att också personalen trivs, bland annat genom att erbjuda fortbildning och rätta hjälpmedel i arbetet. Då trivseln ökar minskar sjukledigheterna.

Personalen på Seniorhemmet får genomgående lovord av

både Eriksson och Holm, bland annat för stämningen, diskussionerna och tryggheten. Men lite mera tid såg de gärna att vårdarna hade.

– Det är synd om personalen, de får jobba på så mycket, säger Holm och får medhåll av Eriksson som berättar att personalen oftast inte ens hinner till den lilla mataffären som ligger intill för att köpa frukter som hon önskar sig.

KRÄVANDE GENERATION PÅ KOMMANDE

Eriksson och Holm hör till generationen som har upplevt krig, en generation som inte alltför ofta hörs klaga. Holms motto är att man ska vara tacksam över allt det onda man inte har haft.

Enligt enhetsansvariga Marika Skogsten är följande generation som ska flytta till äldreboenden en av de stora utmaningarna med tanke på kvaliteten inom äldreomsorgen.

— Den generationen är vanare vid att ha råd att köpa tjänster och kräva bra kvalitet. Det behövs ett nytänkande hos personalen då det gäller att i allt högre grad frångå det rutinmässiga arbetet till förmån för ett mer individuellt och serviceinriktat arbetssätt. ■

"DET DÄR KÄNNER MAN DIREKT. KVALITET
HANDLAR OM BEMÖTANDE, GOD LEDNING
OCH OM PERSONAL SOM SER MÄNNISKAN."

SUZANNE LEVER MED ALZHEIMER

EN HALV MILJON MÄNNISKOR I NORDEN HAR DIAGNOSTISERAD DEMENS. FÖR TRE ÅR SEDAN FICK SUZANNE BESKEDET ATT HON DRABBATS AV ALZHEIMERS SJUKDOM. IDAG BOR HON HEMMA MED MAKEN BJÖRN, MEN BOENDEFRÅGAN LIGGER DÄR OCH SKAVER.

TEXT: CAROLINE JONSSON

Suzanne Kumlien arbetade jämt. Först som sjuksköterska, distriktssköterska och lärare. Sedan som universitetslektor i vårdvetenskap. Hon forskade och skrev avhandling om vårdbehov för personer som drabbats av stroke, samtidigt medverkade hon i ytterligare ett arbetskrävande projekt.

– Jag jobbade tills jag stupade. En dag hälsade en främling på mig. Jag visste inte vem hon var, inte heller var jag befann mig.

Senare förstod hon att det var en gammal vän. Ögonblicket av minnesförlost, tillsammans med många andra, gav henne anledning att misstänka Alzheimers sjukdom. Under flera år hade hon undervisat blivande sjuksköterskor

i omvårdnad av personer med demens. Hon visste.

– Jag ursäktade mig inför eleverna och sa att jag hade varit dålig ett tag. Men så var det en föreläsning jag kände mig pressad att genomföra. Klassen och situationen var ny. Jag var dum som inte sa nej. Allt fler ord försvann under den föreläsningen.

TAPPADE ORD OCH FOKUS

Maken Björn Kumlien konstaterar att hon gjorde som många och tog tjänstledigt. Vardagen återkom och på jobbet var det körigt och många sjukskrivna på grund av stress, säger hon.

– Du tog på dig men avstod inget, säger Björn. Du gick aldrig upp till chefen eller släppte någon arbetsuppgift. Jag

trodde att du hade gått in i väggen, du var ju sönderstressad. Jag visste inte att det kunde vara Alzheimer.

Tre år har gått sedan diagnosen, och han minns förändringen. Hon blev stresskänslig, blockerad, ostrukturerad, glömde saker, tappade ord och fokus. Han, som ägnat sitt yrkesliv åt kvalitet i arbetslivet, följde under flera år Suzannes ohållbara arbetssituation. De är båda övertygade om att stressen utlöste eller påskyndade sjukdomsförloppet.

BOENDEFRÅGAN SKAVER

De bor i ett sextonhundratalshus i Gamla Stan i Stockholm tillsammans med hunden Ezza. Björn gör det möjligt för henne att bo kvar hemma.

– Hittills har det gått, säger han. Jag inser att livet här inte kommer att fortsätta för alltid. Frågan om boende ligger och skaver lite grand. Saker kan inträffa snabbt, säger han.

Suzanne har i arbetet besökt många äldreboenden och sett både bra och dåliga ställen:

– Det där känner man direkt. Kvalitet handlar om bemötande, god ledning och om personal som ser människan.

Det är min stora ångest, att komma till ett boende där ingen förstår mig. Men visst finns det bra ställen. Jag minns särskilt ett där de boende glatt berättade att det blev livat på gårdagens fest.

Hon beskriver livet med många kompisgäng, middagar, resor, lantställe på Öland och en stor familj. Suzanne simmar, besöker demensförbundet och sjunger i kör. Men hon har svårt att sätta på radion, minnas koder, få på spisen, låsa dörren och använda telefon. Eller när barnbarnen är högljudda. Då blir det för mycket. Laga mat klarar hon inte, klockan kan hon tyda ibland.

– Allt ska gå så fort. En gång blev det fel när jag skulle betala och jag sprang ut ur affären. Betalkort kan jag inte hantera, och inte räkna pengar. Jag blir rädd redan i förväg, säger hon.

KVALITET I VÄLFÄRDEN

Närmare var femte vuxen vårdar, hjälper eller stöder en närstående i Sverige. Det motsvarar 1,3 miljoner människor och många slutar att arbeta på grund av vård till anhörig.

– Jag hade gärna jobbat längre, säger Björn, men med Suzannes diagnos behövde jag välja.

I Norden lider en halv miljon människor av diagnostiserad demens. Studier visar att demenssjukdomar ökar och att antalet som drabbas kommer att fördubblas fram till år 2050. Anhörigas insatser kommer att behövas alltmer i framtiden. Björn efterlyser mer information om exempelvis välfärdsteknologi och han beskriver att anhängigvårdare

möts av tystnad från samhället:

– Det är vi som ordnar anhörigträffar och utbyter information. Ingen söker upp oss. I samband med diagnosen fick jag bra stöd, men sedan går åren. Hur ska vi veta vilka tekniska hjälpmedel som finns, frågar han sig. Politikerna har gjort vinst i välfärden till huvudnumret. Kvalitet i välfärden borde det heta.

SAMTAL VÄNTAR

Han säger stilla att det väntar en fas när hans tid kommer att bli viktigare, när

Suzannes vård kommer att kräva mer av honom. När hon har dåliga dagar påminns han om boendefrågan. Men just idag lever de ett innehållsrikt liv i Gamla stan. De köar inte till något äldreboende. Samtalet till kommunen om hemtjänst har de ännu inte ringt. Snart åker de till sommarstället på Öland. Där har Suzanne hämtat kraft under både sjukskrivning och forskningsarbete. Avhandlingens sista rader tillägnar hon sin make:

”Tack min älskade Björn för att du stått ut med all tid som ägnats åt denna avhandling, det har betytt oerhört mycket för mig att ha dig vid min sida och känna ditt stöd. Härligt när du dragit ut mig på kulturella äventyr som fått hjärnan att återhämta sig. Nu ser jag fram emot många gemensamma äventyr inte minst paddling i skärgården.” ■

ISLAND

HVOR LIGGER MULIGHETENE? INNOVASJON OG TEKNOLOGI I VELFERDSTJENESTENE I ISLAND

DET ISLANDSKE SAMFUNNET OG DE ØVRIGE NORDISKE LANDA STÅR I DE KOMMENDE ÅRA FORAN KREVENDE OPPGAVER INNENFOR OMRÅDET FOR VELFERDSTJENESTER. DE ELDRE BLIR FLERE, NYE BRUKERGRUPPER VIL KOMME FREM PÅ TJENESTEARENAEN OG KRAVENE TIL TJENESTENE VIL BLI MER FORSKJELLIGE OG OMFATTENDE. DETTE VIL KREVE MER SPESIALISERTE KUNNSKAPER SAMT KOORDINERING OG OVERSIKT.

TEXT: ÞÓR ÞÓRARINSSON, SENIORRÁÐGIVER, AFDELINGEN FOR SOSIALE TJENESTER I VELFERDSDEPARTEMENTET ISLAND. MEDLEM AF BESTYRELSEN FOR NORDENS VÆLFÆRDSCENTER.

Det er en klar oppfatning at hvis denne saken ikke blir tatt på alvor, kan det medføre konsekvenser for velferden i landet, både kostnadmessig og ikke minst for folkets livskvalitet.

Som svar på disse utfordringene har Velferdsdepartementet i Island satt i gang arbeid som definerer innovasjon og velferdsteknologi som et strategisk innsatsområde.

Utgangspunktet for arbeidet er å ha en positiv holdning til nye oppgaver, og derfor har departementet definert utfordringer på dette området. Som første skritt i prosessen har departementet satt i gang arbeidet for nasjonal politikk og strategi til året 2020.

I STRATEGIEN VIL MAN SØKE SVAR PÅ TRE NØKKELSPØRSMÅL:

1. Hvordan kan Island øke de generelle kunnskapene om velferd slik at det kan bidra til og føre frem til konsensus, og forsikre bedre tilgang til samfunnets ressurser?
2. Hvordan kan Island utvikle nye og alternative tjenester med ny teknologi, kunnskaper, metoder, forandringer i organisering og i det ytre miljø?
3. Hvordan kan Island styrke forskning, innovasjon og utviklingsarbeid i velferdstjenesten?

Generelt er det slik at Island besitter ressurser som gjør det mulig å være i teten i bruk av velferdsteknologi for å ta imot forandringer i omgivelsene, forbedre tjenestene, øke sikkerheten og effektivisere. Sterk infrastruktur, generell tilgang til utstyr og allmenne teknologiske kunnskaper, korte kommunikasjonslinjer og befolkningsgruppens begrensede størrelse skaper fordeler for Island.

ARBEIDSGRUPPE PEKER PÅ FIRE OMRÅDER

For å svare på de tidligere fremsatte spørsmålene, nedsatte Velferdsdepartementet i januar i år en arbeidsgruppe som skal forme grunnlaget til politikken og strategien. Gruppen består av representanter fra den landsomfattende organisasjonen for eldre, mennesker med nedsatt funksjonsevne, departementene, kommunene og arbeidslivet. Hver enkelt gruppe har så sin egen referansegruppe som også jobber med saken. I begynnelsen av april ble arbeidet presentert for 40 representanter som blant annet er private entreprenører, ansatte i det private næringslivet, fagfolk fra velferdstjenestene, de som driver tjenester for eldre og folk med nedsatt funksjonsevne. Disse vurderte rammene og kom så med forslag til endrede og nye mål, samt tiltak som kunne bistå til at forslagene blir realiserte. Arbeidsgruppen jobber nå for tiden med å fullføre helhetlige forslag.

HOVEDLINJENE INVOLVERER FIRE OMRÅDER:

1. FORBEREDELSE AV INNFØRING AV INNOVATIV TANKEGANG OG TEKNOLOGI I VELFERDSTJENESTEN, BLANT ANNET:

- Regelverket må forandres, kommunene må stimuleres til å vise initiativ.
- Det må settes i gang spesiell prosjektgruppe som yter hjelp og støtte til de som jobber med innovative velferdsløsninger.

2. UTVIKLING AV NYE KUNNSKAPER OG FERDIGHETER OM INNOVASJON OG TEKNOLOGI INNEN VELFERDSEKTOREN, BLANT ANNET:

- Støtte initiativer fra alle nivå i kommunen.
- Tilby utdanning i innovasjon og teknologi på kommunalt nivå.
- Integrere utdanning som innovasjon og teknologi på høyskole- og universitetsnivå.

- Gjøre innovasjon og teknologi til en del av utdanningsprogrammer i alle departementer og institusjoner på statsnivå.
- Legge vekt på informasjonsformidling gjennom media, konkurranser til alle borgere etc.

3. MOTIVERING TIL INNOVASJON, BLANT ANNET:

- Etablere spesielle grupper som jobber med for eksempel avgrensede oppgaver i velferdsteknologi, smarte hus, kognitive hjelpemidler.

4. EVALUERING AV FREMDRIFT AV PLANER PÅ OMRÅDET:

- Kostnad-nytte-analyser – «cost benefit».

**BEFOLKNINGSMÄNGD I DE NORDISKA
LÄNDERNA SAMT ANDELEN UNGA,
16-29 ÅR, I RESPEKTIVE LAND:**

ISLAND
320 000 INVÅNARE
70 000 UNGA
22%
AV BEFOLKNINGEN

SVERIGE
9,6 MILJ INVÅNARE
1,8 MILJ UNGA
19%
AV BEFOLKNINGEN

FINLAND
5,4 MILJ INVÅNARE
1 MILJ UNGA
19%
AV BEFOLKNINGEN

NORGE
5,1 MILJ INVÅNARE
1 MILJ UNGA
20%
AV BEFOLKNINGEN

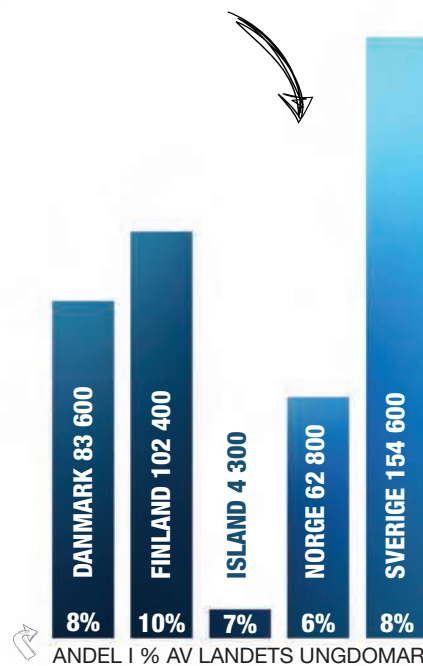
DANMARK
5,6 MILJ INVÅNARE
1 MILJ UNGA
19%
AV BEFOLKNINGEN

Källa: Nordiska ministerrådets (NMR) databas januari 2014

UNGA IN I NORDEN

**SÅ HÄR MÅNGA UNGA
(15-29 ÅR) VARKEN ARBETAR
ELLER STUDERAR:**

Källa: Eurostat

5%

**SÅ STOR ANDEL AV 18-29-ÅRINGARNA
I NORGE ÅR FÖRTIDSPENSIONÄRER...
DET ÄR LIKA MÅNGA UNGDOMAR SOM
ALLA INVÅNARE I ARENDAL**

ARENDAL

**UNGDOMSARBETSLÖSHETEN (16-29 ÅR)
I VÅRA NORDISKA LÄNDER**

KÖPENHAMN

*Det samlade antalet
arbetslösa ungdomar
i Norden, ca 430 000
personer, är nästan lika
många som hälften av
alla invånare i
Köpenhamn...*

UPPSALA

I Sverige är
det lika många
som alla i hela
Uppsala...

ANTAL UNGA FÖRTIDSPENSIONÄRER:

DANMARK

11 700

FINLAND

13 300

ISLAND

2 000

NORGE

37 400

SVERIGE

29 500

1,5%

AV UNGDOMARNA

1,5%

AV UNGDOMARNA

3%

AV UNGDOMARNA

5%

AV UNGDOMARNA

2%

AV UNGDOMARNA

SEDAN 1998 HAR ANDELEN FÖRTIDSPENSIONERADE UNGA ÖKAT MED CA 88%, FRÅN 50 000 PERSONER TILL 94 000.

Källa: Unga förtidspensionärer, 2013:7, ISF

KOUVOLA

I Finland omfattar ungdomsarbetslösheten lika många personer som invånarna i Kouvola...

% AV
UNGA

ANTAL
UNGDOM AR

13% **DANMARK**
91 800

14% **FINLAND**
87 900

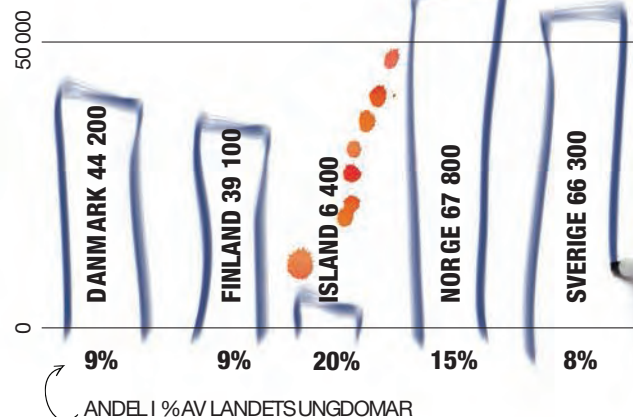
11% **ISLAND**
5 400

7% **NORGE**
43 500

17% **SVERIGE**
202 400

Norge sticker ut och har ungefär hälften så stor ungdomsarbetslöshet som övriga, i procent räknat.

SÅ HÄRMÅNGA UNGA (18-24 ÅR) HAR INTE NÅGON AVSLUTAD GYMNASIEUTBILDNING:

På Island är det lika många som alla invånare i Akranes...

AKRANES

VAD HÄNDE 2014?

ETT AXPLOCK VAD SOM HÄNDE UNDER 2014

KONFERENS OM BARNFATTIGDOM

Vid vår konferens om barnfattigdom fick deltagarna inblick i hur det är att växa upp under knappa förhållanden och vilka strategier länderna har för att hjälpa ekonomiskt utsatta familjer.

H2O NORDIC

Projektet H2O Nordic höll en workshop för att ta fram och presentera projektplaner för nordisk alkoholforskning om skador på tredje part.

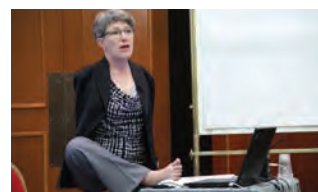

DÖVBLINDOMRÅDET

Vilken roll spelar familjen för personer med dövblindhet? Tillsammans med Eikholt nasjonalt ressursenter gav vi en kurs i ämnet med deltagare från de nordiska länderna.

FOKUS PÅ VELFÆRDS-TEKNOLOGI OG ØKONOMI

Vi befinner oss i en tid då välfärdssektorn prövas ekonomiskt. Här diskuterar vi hur välfärdsteknologiska lösningar kan medföra besparingar och ge fördelar för kommuner, landsting, patienter och personal.

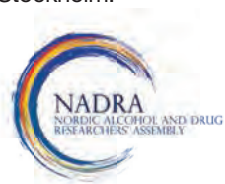

NORDIC DAY I ROM

Temat år 2014: Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning – att förhindra, känna igen och reagera.

NORDISKA ALKOHOL- OCH DROGFORSKARDAGARNA

Forskardagarna, vars tema var bruk och missbruk av alkohol- och narkotikaforskning, samlade omkring 70 forskare i Stockholm.

GLADA HUDIK VÄCKTE TANKAR I RIKSDAGEN

Vår turné om mediebilderna av personer med funktionsnedsättning gjorde ett bejublat gästspel under Nordiska rådets session i Stockholm.

DEBATT I ALMEDELEN

Projektet Unga in i Norden, om psykisk ohälsa bland unga arrangerade en välbesökt debatt i Almedalen.

VÅR NORDENTURNÉ

Vågar vi åldras i Norden var temat för vår årliga turné där vi besöker samtliga nordiska länder.

CONNECT PÅ HEALTH & REHAB SCANDINAVIA

Vi deltog på välfärdsteknologimässan i Köpenhamn. Där diskuterade vi bl.a. med Dagfinn Høybråten, generalsekreterare för Nordiska ministerrådet, hur Nordens kommuner bäst kan dela erfarenheter och resultat med varandra.

NAD OM UNGA OCH ALKOHOL

På hösten utkom NAD:s temaNnummer om bland annat unga personers rusmedelsbruk.

VAD HÄNDER 2015?

ETT AXPLOCK AV VAD SOM SKER UNDER 2015

BIDRAG TILL FUNKTIONS- HINDERORGANISATIONER

Vi delar ut bidrag ur stödordningen för nordiskt samarbete mellan funktionshinderorganisationer.

SEMINARIER OM DEMENS

Nordiskt demensnätverk presenteras på seminarier om demens på Island och Färöarna.

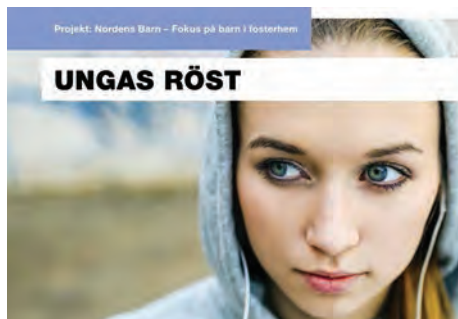

ALMEDALEN 2015: ALKOHOL OCH DROGER I MEDIERNA

Vår turné "Missbruk av fakta? Alkohol och droger i medierna" gör ett stopp i Almedalen.

VI SPRIDER RESULTATEN FRÅN PROJEKT OM BARN I FOSTERHEM

Vi besöker alla nordiska länder för att förmedla vad Nordens främsta experter rekommenderar för att förbättra situationen för placerade barn.

UNGA IN I NORDEN

Projektet Unga in i Norden ger ut en rapport om sambanden mellan skolprestationer, skolmiljö och barn och ungas psykiska hälsa i Norden.

INTERNATIONELL FORSKAR- KONFERENS OM ALKOHO- LENS SKADOR PÅ ANDRA

I september samlas omkring 60 nordiska och internationella alkoholforskare till en konferens i Helsingfors i Nordens Välfärdscenters regi.

NORDIC DAY I LISSABON

Årets tema är barn och unga i utanförskap. Hur kan risken för marginalisering minskas?

VI BESÖKER SAMTLIGA NORDISKA LÄNDER OCH BERÄTTAR OM HUR MAN VALT ATT MÄTA OCH DEFINIERA KVALITET I ÄLDREOMSORGEN

Syftet är att sprida resultaten från det nyss avslutade projektet "Kvalitet i äldreomsorgen" och inspirerar till diskussion om hur man bäst definierar och följer upp kvalitetsmål inom omsorg och välfärdssektorn.

NAD OM GENDER, GAMBLING OCH KULTUR

På hösten utkommer tidskriften Nordic Studies on Alcohol and Drugs med ett temanummer om hasardspel.

TEMAHÄFTE OM VÄLFÄRDSTEKNOLOGI OCH UTBILDNING

Vi utger en publikation om hur man bäst utbildar personal i ny omsorgsteknik.

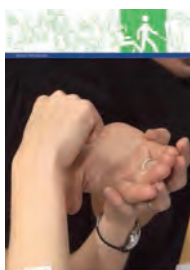
PUBLIKATIONER

TEMAHÄFTEN

UNGDOM UTENFOR

Ungdom utenfor

DÖVBLINDHET

Dövblindhet

NORDISK HANDIKAPPOLITIK

Nordisk handikappolitik

VÄLFÄRDSTEKNOLOGI OCH ADHD

Välfärdsteknologi och ADHD

VÄLFÄRDSTEKNOLOGI

Välfärdsteknologi

ÄLDRE OCH ALKOHOL

Äldre och alkohol

KULTUR, MEDIA OCH SYNLIGHET

Kultur, media och synlighet

LESE- OCH SKRIVEVANSKER

Lese- og skrivevansker

UNGE OG NARKOTIKA

Unge og narkotika

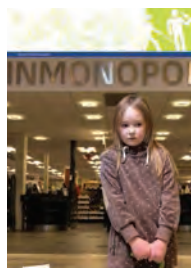
DEN NORDISKE VELFERDSMODELLEN

Den nordiske velferdsmodellen

FOKUS PÅ ÄLDRE I INFORMATIONSSAMFUNDET

Fokus på äldre i informations-samfundet

ALKOHOLBRUK OCH SKADOR PÅ ANDRA

Alkoholbruk och skador på andra

VÄLFÄRDSTEKNOLOGI TIL KRONIKERE

Velfærdsteknologi til kronikere

VÄLFÄRDSTEKNOLOGI OG ØKONOMI

Velfærdsteknologi og økonomi

INSPIRATIONSHÄFTEN

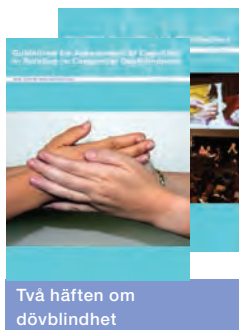
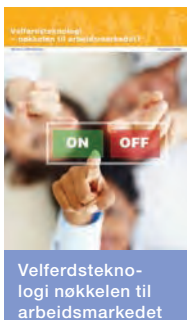
Hälsoundersökning, Barn kan inte vänta, Ungas röst

Skolelevers psykiska hälsa

Når fortiden er længere end fremtiden

PUBLIKATIONER FORTSÄTTNING...

RAPPORTER

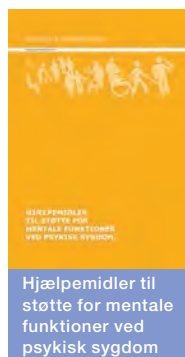
Trender i funksjonshinderpolitiken

Et arbeidsmarked for alle

Unge på Kanten - Om inkludering av utsatte ungdommer

Hjælpemidler til støtte for mentale funksjoner ved psykisk sykdom

Kompetenceopbygning i vestnorden

Kommunikativt suhete

Funksjonshinderpolitikk i Norden

Personer med funksjonsnedsettning og samisk bakgrunn

Det dreier seg om helse og arbeids glede

NORDIC STUDIES ON ALCOHOL AND DRUGS

NAD 1 2014

NAD 2 2014

NAD 3 2014

NAD 4 2014

NAD 5 2014

ÖVRIGA

Livsoställning

Mitt liv som kund

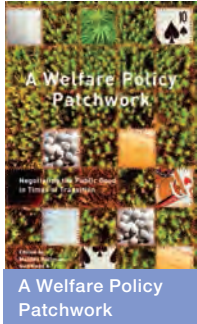
Vågar man åldras i Norden?

Så bor 80+ i Norden

For det som vokser

A Welfare Policy Patchwork

Guide for parents of children with disabilities

Making implementation easier

Magasin 2012

Magasin 2013

Magasin 2014

ANSTÄLLDA VID NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

**EWA PERSSON
GÖRANSSON**
Direktör

**NINA REHN-
MENDOZA**
*Ställföreträdande
direktör, verksam-
hetsledare Finland*

**JACOB
BOËTHIUS**
*Administrations-
chef*

MAARIT AALTO
*Projektledare,
handläggare stöd-
ordningen*

MARIA CREUTZ
Dövsblindkonsulent

**ANNA
DAHLBERG**
Projektledare

**ELIZABETH
DAHLER-LARSEN**
Projektledare

**JESSICA
GUSTAFSSON**
*Kommunikations-
rådgivare*

**VICTORIA
HENRIKSSON**
*Kommunikations-
rådgivare*

**LOUISE
HERTZBERG**
*Projektledare,
Norden i Fokus*

**FREDRIK
HJULSTRÖM**
Projektledare

NINA KARLSSON
Projektledare

TOM KETTUNEN
Redaktör NAD

LIDIJA KOLOUH-SÖDERLUND
Projektledare

HELENA LAGERCRANTZ
*Kommunikations-
chef*

MATTS LINDQVIST
*Projektledare,
Norden i Fokus*

MARTINA LYBECK
*Administrativ
koordinator*

MARIA MONTEFUSCO
Projektledare

MORTEN MØNNIKE-HALD
*Administrativ
koordinator*

JOHAN NYMAN
Projektledare

NINO SIMIC
*Kommunikations-
rådgivare*

FREDRIK SJÖGREN
IT-ansvarig

KERSTIN STENIUS
Chefredaktör NAD

BETTINA STÅHL
Ekonomiansvarig

DENNIS C. SØNDERGÅRD
Projektledare

CECILIA TILLBERG
*Administrativ
koordinator*

JENNY TÄGTSTRÖM
Projektledare

JULIUS VON WRIGHT
*Webbredaktör
popNAD*

A close-up portrait of an elderly man with thinning grey hair, wearing black-rimmed glasses and a light-colored sweater over a collared shirt. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a plain, light grey.

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER SVERIGE

Box 1073, 101 39 Stockholm, Sverige

Besöksadress: Drottninggatan 30

Tel: +46 8 545 536 00

info@nordicwelfare.org

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER FINLAND

Topeliusgatan 41 a A,

FI-00250 Helsingfors, Finland

Tel: +358 20 7410 880

helsingfors@nordicwelfare.org

Magasinet kan beställas i tryckt format
eller laddas ner på:

www.nordicwelfare.org

Nordens Velfärdscenter